№ 40 ԿԻՐԱԿԻ, 21 ՓԵՏՐՒԱՐԻ

ՈՒԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ **1916** ՈՒԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՀՈՐԻԶՈՆ

ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՕՐԱԹԵՐԹ

ԿԻՐԱԿԻ, 21 ՓԵՏՐՒԱՐԻ №40

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ՀԱՄԱՐ
Տարեկան . . . 10 ռուբ.
Կէս տարին . . . 6 ռուբ.
Ամսական . . . 1 ռուբ.

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ՀԱՄԱՐ
Տարեկան . . . 12 ռուբ.
Կէս տարին . . . 7 ռուբ.

Բաժանորդագրութիւնը ընդունւում է իւրաքանչիւր ամսի սկզբից, և պիտի վերջանայ անպատճառ յետագայ որևէ ամսի վերջին։

Ամսի մէկից մինչև տարւայ վերջը արժէ 9 ռուբլի։

... ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹ. ՉԷ ԸՆԴՈՒՆՒՈՒՄ ... 40 ԿՈՊԷԿ (կարելի է և ... որ դիմումները կը ... ԻԱՆՔ.

ԱՌԱՆՁԻՆ №-Ը ԱՄԵՆ ՏԵՂ 6 ԿՈՊ.

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԸՆԴՈՒՆՒՈՒՄ ԵՆ ԱՄԵՆ ԼԵԶՈՒՈՎ.—1-ին երեսի վրայ տող (պետիտ) 10 կոպ., Կովկասից դուրս՝ 20 կոպ., 4-րդ երես 5 կոպ., Կովկասից դուրս՝ 10 կոպ.։

ԱՆՍՏՈՐԱԳԻՐ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՉԵՆ ԸՆԴՈՒՆՒՈՒՄ

Խմբագրութիւնը բաց է 9—3 ժամ., գրասենեակը 9—3 ժ. ցերեկ. և 6—8 ժ. երեկ.։

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆԸ ԽՄԲԱԳՐԻ ՄՈՏ՝ ժ. 2-ից մինչ 3-ը։

Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, Редакція Газеты „Оризонъ". ...лохаковская ул., № 6, кв. 1, Телеф. № 15—57. ... Tiflis (Russie, Caucase), Redaction „Horizon".

ՄԻ ՄՈՌԱՆԱՔ ՆՊԱՏԱԿԸ ՊԱՊԻՐՈՍՆԵՐԻ,

ՌՅԵՆՆԻԱ"

որը **ՁԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐԻ ՕԳՏԻՆ** մուծել է **20** օրւայ ընթացքում **415** ռ. **80** կ., իսկ դուրս գալու օրից հաշւած, **380** օրւայ ընթացքում, **13,840** ռ. **40** կ.։

903 1—1 Գործարան **ԵՂԲ. ՍԷՅԼԱՆԵԱՆՆԵՐԻ**

«ՀՈՐԻԶՈՆ»-Ի ԱՅՍ №-Ը ԲԱՂԿԱՑԱԾ Է 6 ԵՐԵՍԻՑ

ՕՐՒԱՅ ԿԱՐԵՒՈՐ ԱՆՑՔԵՐԸ

Ռուսաց արևմտեան ճակատում փոփոխութիւններ չկան։

Բիթլիսը վերցւած է գրոհով։ Խլւած է 6 թնդանօթ։

Թուրք ղեկավար շրջաններում մտահոգութիւն է պատճառում Բաղդադի հնարաւոր գրաւումը և ռուսաց ու անգլիական զօրքերի միացումը Միջագետքում։

Վերդենի շրջանում գերմանացիներին աջողւել է մտնել Դուօմոն գիւղը, ուր շարունակւում է կատաղի կռիւը։ Դիւզի վրայ հիւսիսից և հիւսիս-արևելքից գործւած յարձակումները յետ են մղւած։

Վախճանւել է ռումինական այրի թագուհի Եղիսաբէթ (Կարմէն-Սիլւա)։

Երեք արժէքաւոր նըկարներ գոյներով.— 1) **Մայր Հայաստան**, տպւած արտասահմանում Union Praga ֆիրմ. կողմից, նկարի մեծութ. 38×50 ս. 2) **Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Հայաստանի**, տպւ. արտաս. Emil Pinkau C° Leipzige ֆիրմայի կողմից. մեծ. 65×100 сантим. 3) **Անդրանիկ, հայ կամաւորների ղեկավար**, տպւ. Otto Appin ֆիրմայի կողմից. մեծութ. 38×50 սանտ.։ Մայր Հայաստանի և ս. Գր. Լուսաւորչի նկարները ուղարկւում են արկղի մէջ, Պահանջներով և դրամներով դիմել՝ Тифлисъ, I Г. Мбориседи, противъ Государств. банка.

?

5 ռուբ. ճանապարհածախսով

201 Ծանօթ.— Բոլոր նկարների մեծութիւնը ցուցադրւած է առանց լուսանցքների։ 1—1

Էլեկտրո- „Լ Ի Ր Ա" Թատրոն

Փետրւարի 18, 19, 20 և 21-ին

Ցուցադրւելու է նոր սերի ծրագրով

ՍԵՆՍԱՑԻԱ ՄԵՆԱՇՆՈՐՀԻԱԾ ՊԱՏԿԵՐ

ՌՈՒՍ-ԹՈՒՐՔԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ ԿԱՄ ՏԱՃԿԱՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՐԻՒՆՈՏ ՕՐԵՐԸ

3 մեծ մասերից

Վանի ԴՐԱՄԱՆ ԱՆՑՔԵՐԻՑ, բոլոր նկարները կատարւած են բնականից, հանդիսականները էկրանի վրայ կը տեսնեն բոլոր այն հերոսներին, որոնք մասնակցել են այդ կռիւներին։

ԱՐՑՈՒՆՔԻ ԿՂԶԻՆ

Դրամա 2 մեծ մասերից հրէաների կեանքից։

582 0—132

Տիֆլիսի Քաղաքային Ուպրաւան

Յայտնում է ի գիտութիւն ընդհանուրի, որ Թիֆլիսի Քաղաքային Դումայի համար 1915—1919 թ.թ. քառամեակին իրաւասու ընտրողների ալֆաբետական անւանացուցակները Ուպրաւայի կողմից յայտարարւած են փետրւարի 20-ից, համաձայն Քաղ. կանոնադր. 38-րդ յօդւածի։

Յիշեալ անւանացուցակները ցուցադրւած են Քաղաքային Ուպրաւայի I Բաժանմունքի Դիւանատանը (Սերգիևսկայա փ., № 4), ուր և կարելի է ձրիաբար ստանալ դրանք։

Ընտրողներին աւելի լայն կերպով յայտարարելու նպատակով, Ուպրաւան ուղարկել է յիշեալ անւանացուցակներից Թիֆլիսի բոլոր ոստիկանատները՝ բաժանելու բոլոր ընտրողներին. անւանացուցակները կը բաժանեն նաև Քաղաքային Առևտրական Ոստիկանութեան գրասենեակներում։

Անւանացուցակներին վերաբերեալ բոլոր տեղեկութիւններն ու մանրամասն բացատրութիւնները կարելի է ստանալ Քաղաքային Ուպրաւայի I Բաժանմունքի Դիւանատանը (Սերգիևսկայա փող., № 4) ամեն օր, բացի տօն և կիրակի օրերից, պարապմունքի ժամերին։

901 1—1

Տիֆլիսի Առևտրական Բանկի

Խորհուրդը պատիւ ունի յայտնելու ի գիտութիւն ընդհանուրի, որ ֆինանսների պ. մինիստրի թոյլտւութեամբ, տրւած յունւար 23-ին 1916 թ., Թիֆլիսի Առևտրական բանկը վերանւանւած է **„ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԲԱՆԿ"** անւամբ։

904 2—1

ԲԺԻՇԿ

ՅՈՎ. ԼԱԶԱՐԵԱՆՑ

Նախկին օրդինատոր Օդեսսայի համալսարանի կանանց հիւանդութիւնների և մանկաբարձութեան կլինիկայի։

Մասնագէտ կանանց հիւանդութիւնների և մանկաբարձութեան։ Ընդունում է հիւանդներին բացի կիրակիից ամեն օր, առ. ժ. 1—3 և երեկ. ժ. 5—7։

Հասցէ՝ Саперная ул., № 35. հեռախօս № 16—83. 1038 50—31

Թիֆլիսի բուժարանի աւագ օրդինատոր բժշկուհի

ՍՈՖԻԱ ՄԻՐԶՈՅԵԱՆ

Ընդունում է ԱՉՔԻ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆ ունեցողներին ամեն օր 1½—3 ժամը։ Սերգէևսկ. փող. № 1, հեռախօս 16—67

932 50—17

ՀՐԱՒԷՐ

Շամքորեցոց ս. Աստւածածին (Կարմիր Աւետարան) եկեղեցու շահական ծխականները հրաւիրւում են երկրորդ և ՎԵՐՋԻՆ ծխական ժողովի, որ կայանալու է փետրւարի 28-ին, կիրակի, առաւ. ժ. 12-ին, նոյն եկեղեցու գաւթում.

Օրակարգի խնդիրները.

1. Զեկուցում հոգաբարձութեան 1913, 1914 և 1915 տ.տ. գործունէութեան և հաշիւների.
2) Վերաստուգիչ յանձնաժողովի զեկուցումն ու հոգաբ. պատասխանը.
3) Ընտրութիւն հոգաբարձութեան 4 անդամի և երէցփոխի.
4) Ընտրութիւն հաշւետեսների.
5) Ուսուցիչների ռոճկի յաւելում և ընթացիկ հարցեր։

Ծանօթ. Թէև ըստ կանոնադրութեան առաջին ժողովը պէտք է համարւէր կայացած, բայց ծխականներ չլինելու պատճառով հրաւիրւում է երկրորդ և վերջին ժողովը։

Աւագ երէց՝ Հ. ա.-ք. Տէր-Յովհաննիսեան

202 3—1

ՀՐԱՒԷՐ

Կուկիոյ Նորաշէն Ս. Աստւածածին եկեղեցու շահական ծխականները հրաւիրւում են կիրակի, փետրւարի 28-ին, ծխական ժողովի, որ կայանալու է նոյն եկեղեցում, ցերեկւայ ժամը 12-ին։

Օրակարգի խնդիրներն են՝

1) Եկեղեցու և դպրոցի 1914 և 1915 թ.թ. հաշիւները.
2) Եկեղեցու 1916 թւի և դպրոցի 1915—16 ուս. տ. նախահաշիւները.
3) Աւագ-ուսուցչի զեկուցումը դպրոցի մասին.
4) Ծխական կամաւոր տուրքի կազմակերպում.
5) Ուսուցչական խմբի դասաւանդի բարձրացում.
6) Ընթացիկ հարցեր և
7) Ընտրութիւն հոգաբարձութեան երկու անդամի, երէցփոխի և վերստուգիչ յանձնախմբի։

Ծանօթ. Համաձայն ծխական կանոնադրութեան § 14-ի, առաջին ժողովը համարւում է օրինական՝ անկախ ներկայ եղողների թւից։

Աւագ երէց՝ Աղէքսանդր քհ. Տէր-Յովհաննիսեան

Հոգաբարձութիւն 205 3—1

Ա Ջ Դ

Ի տեղեկութիւն քաղաքումս գտնւող բոլոր հայ փախստականների.

Բոլոր այն հայ փախստականները, որոնք եկել են Թիֆլիս մինչև այս տարւայ յունւարի 10-ը, համաձայն գլխաւոր լիազօր գեներալ Թամամշևի կարգադրութեան, կարող են ստանալ պետական նպաստ, յունւար, փետրւար և մարտ ամիսներին, մէկի համար չափահասները՝ ամսական 6 ռուբլի և անչափահասները՝ 3 ռուբլի և բնակարանի վարձ 2 ռուբլի։ Հայ փախստականներից նրանք, որոնք մինչև 1916 թ. յունւարի 10-ը արձանագրւել են Հայկական Կենտրոն. Կոմիտէի տեղամասերի մէջ և այդտեղից նպաստ են ստանում, պէտք է իրենց նպաստը ստանան այդ Կոմիտէից նաև յունւար, փետրւար և մարտ ամիսների համար. իսկ որոնք չեն արձանագրւած այդտեղ, պէտք է դիմեն Քաղաքային Յանձնաժողովին (Սոլոմոնովսկայա փողոց, № 21) և այդտեղից ստանան իրենց նպաստը։ Քաղաքային Յանձնաժողովին դիմողները պէտք է բերեն վկայական Հայկական Կոմիտէից, որ իրենք այդտեղից նպաստ չեն ստանում։

902 3—1 Նախագահ Քաղաքային Յանձնաժողովի՝ Հ. Առաքելեան

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ ԿՈՌՆԱԿ ՅՈՎՍԱՐԺԵԱՆԻ Թուբ. „ԵՐԿՈՒՆՔ" ՎԷՊ ՄԱՆ

Նւիրւած Հռչակաւոր Արևելեան գրող, ՌԱՀԻՒՌԱ և ՔՐՄԱՑԵՏ. Հայկ. նոր գրականութեան **Կարա-Դարւիշին**, նրա վերջ. լուս. և ինքնագ. աֆտոգրաֆով, գինը՝ գ. 20 կ., պահ. Թիֆլիս, «ԳՈՒՏՏԵՆԲԵՐԳ»-ին.

206 1—1

ԲԵՐԼԻՆԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ ԲԺՇԿԱՊԵՏ Գ. Գ.

ՄԵՀՐԱԲԵԱՆՑ

ՆԵՐՔԻՆ հիւանդութիւնների ընդունելութիւնը, առանձնապէս կրծքի, թոքերի, ԹՈՔԱՏԵՍԻ և սրտի, բժշկութիւն նաև ՏՈՒԲԵՐԿՈՒԼԻՆՈՎ. Թոքախտի, սրտի և ուրիշ օրգանների քննութիւնը և լուսանկարելը լուսաւորւած ՇԱՆԺԱՑԻՆ ՌԵՆՏԳԵՆԻ ճառագայթներով։ Ամեն օր 9—1 և 5—7 ժ., կիրակի օրերը 9—12-ը։ Բէհբութովսկայա № 23, հեռ. 7—94։

123 25—18

ԱԼԷՔՍԱՆԴՐԱՊՈԼՈՒՄ

ԲԺԻՇԿ

Պ. Ե. ՐԵՇԵՏՆԻԿՈՎ

ՆԵՐՔԻՆ ԵՒ ԵՐԵԽԱՅՈՑ հիւանդութիւններ։

Հիւանդներին ընդունում է ժամը 3-ից մինչև 5-ը, անձրի այցելում է երեկոյեան ժամը 5-ից։ Արտիլերեան փողոց, տուն Դեօնջեանցի ([illegible])։

924 50—49

ԱԼԷՔՍԱՆԴՐԱՊՈԼՈՒՄ

ԲԺԻՇԿ

ՎՌԱՄՇԱՊՈՒՀ ԱՐԻՍՏԱԿԷՍԵԱՆ

Տ Ի Ր Ո Ս Ե Ա Ն

Ներքին և կանանց հիւանդութիւնների, հիւանդներին ընդունում է առաւօտեան ժամը 8-ից մինչև 9-ը, երեկոյեան ժամը 5-ից մինչև 7-ը։ Միքայելովսկայա փող., տուն Դրամբեանի։

184 25—2

„ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ԲԻՒՐՈՆ"

կը յայտարարէ

Ռուսաց սահմանագլխեան երկրում չինւելիք խճուղիի (շոսսէ) համար անհրաժեշտ կարիք կայ բանւորների։

Օրական վճարքն է 2 ռ. 50 կ. (երկու ռուբլի յիսուն կոպէկ)։ Ուտեստի և բնակարանի յարմարութիւններ կը տրւեն։

Կը հրաւիրենք բոլոր գաղթական տղամարդոց գալ արձանագրւել մինչև յառաջիկայ երեքշաբթի (փետր. 23) ժամի 3-ը ղրկւելու համար։

Հասցէ՝ Գոլովինսկի պողոտա, № 25.

204 1—1

ԲԺԻՇԿ

Ղ. ՄԱՏՈՅԵԱՆՑ

Ընդունում է հիւանդներ

ՆԵՐՔԻՆ ԵՒ ԵՐԵԽԱՅՈՑ ՀԻՒԱՆԴ.

Ամեն օր, բացի կիրակի օրերից, երեկոյեան 5—7-ը։

Սոլոլակ, Լերմոնտովսկի փող. № 23.

865 50—48

ԲԺԻՇԿ

ՎԱՀԱՆ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Վերսկսել է հիւանդների ընդունելութիւնը, մասնաւորապէս կոկորդի, քթի, ականջի հիւանդութիւններով։

Առաւօտ. ժամը 10—12-ը։

Երեկոյեան » 5—7-ը

Бебутовская ул., № 26. 3-րդ օրիորդաց գիմնազիայի կողքին.

849 75—56

ԲԺԻՇԿ

Բ. Գ. ՆԱՐԻՄԱՆՈՎ

Վեներական, կաշւի, սիֆիլիս և միզանց հիւանդութիւններ։ Բուժում «606» և «914» պրեպարատներով։ Հիւանդների ընդունելութիւնը ամեն օր երեկ. ժ. 5½-ից մինչև 8-ը։ Միքայելեան փող., № 33,

38 հեռախօս 16-17. 100—36

ԱՏԱՄՆԱԲՈՒԺԱՐԱՆ

ԵՒ ԼԱԲՈՐԱՏՈՐԻԱ

ԿԵՕՆՃԵԱՆ ԱՄՈՒՍԻՆՆԵՐԻ

Պլոմբ. ոսկուց, արծաթից, ֆարֆորից. ատամի հեռ. առանց ցաւի։ Արհեստ. ատամներ ոսկուց (առանց քիմքի) և կաուչուկից՝ կատարելագործւած ձևերով։

Ընդուն. 10—2-ը ցեր., 4—7 երեկ.։

Լերմոնտովսկայա փող., № 1, մուտքը պերեուլկից։ 100—86 727

ԲԺԻՇԿ

Շուշանիկ Նարաբեան

Ընդունում է հիւանդներ

կանանց հիւանդութիւնների և մանկաբարձութեան մասնագէտ։ Ընդունելութիւնը ամեն օր ցերեկւայ 1—2 ժ. երեկոյեան 4—6 ժամը։

Սոլոլակ, Թաղիշևսկայա փող. № 1.

705 հեռախօս 10—58. 100—70

ԹԻՖԼԻՍԻ ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐԻ Միաբանութիւնների և Հոգաբարձութիւնների Յանձնաժողովը իր որբանոցի համար հրաւիրում է կառավարչուհու պաշտօնի—կին, որ միաժամանակ պիտի աւանդէ և ռուսերէն լեզու։

Պայմանների մասին դիմել Յանձնաժողովի Նախագահ՝ Դիւտ ա. ք. Աղանեանին, Պոլիցէյսկ. 7, 8—10 ժ. և երեկ. 3—6 ժ.։

197 2—1

ԹԻՖԼԻՍԻ ԺՈՂՈՎԱՐԱՆ

Կիրակի, փետրւարի 21-ին

Օպերետային դերասանների ընկերութիւնը կը ներկայացնէ

Ասիական օպերետ

ԱՐՇԻՆ ՄԱԼ ԱԼԱՆ

4 գործող.

Սկիզբը ճիշտ 8 ժ. երեկ.

Տոմսակները 80 կ. ից մինչև 1 ռ. 70 կ. Հիւրերը վճարում են անդամների երաշխաւորութեամբ ակումբի մուտքի համար տոմսարկղ 50-ակ., իսկ կանայք և ուսանողները 25-ական կոպ.։

194 1—1

ՏՊԱՐԱՆ

„ՄԱՄՈՒԼ"

ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

ԸՆԴՈՒՆՈՒՄ Է ՏՊԱՐԱՆԱԿԱՆ ԱՄԵՆ ՏԵՍԱԿ ՊԱՏՒԷՐՆԵՐ

Օտար քաղաքներից պատւէրներ կատարւում են կանխավճար ստանալուց յետոյ։

Тифлисъ, Типографія „Мамулъ", Лорисъ-Меликовская, 22.

ԱԶԴԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Կովկասի այլ և այլ անկիւններից Թիֆլիս են գալիս խմբերով հայաստանցիներ—կարնեցի, մշեցի, սասունցի և այլն—և ուզում են այժմ իսկ վերադառնալ իրենց օճախները։ Սակայն, քանի որ զինւորական իշխանութիւնից չկայ տակաւին արտօնութիւն և երկրում էլ չկան առ այժմ ապրուստի տարրական պէտքեր,—եկւորները ստիպւած են սպասել Թիֆլիսում։ Լաւագոյն է, որ գաղթական հայաստանցիները մնան առ այժմ իրենց տեղերում։ Երբ կը ստացւի պէտք եղած արտօնութիւնը, «Հորիզոն»-ը կը յայտարարէ։

digitised by A.R.A.R.@

ՄԵՐ ՀԱՅ ԻՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Եթէ հայ ինտելիգենտներս մեր մայրենի լեզուովը խօսելու համար սպասում ենք ախորժակի և առանձին տրամադրութեան, հայերէն կարդալու համար մենք երբէք ունեցած չենք այդ ախորժակը և տրամադրութիւնը։

Ասենք աւելին,— մենք ընդունակութիւն անգամ չունինք հայերէն կարդալու։

Հայ գրքերի, հայ լրագրների, հայ գրողների վրայ նայում ենք վերից վայր, արհամարհանքով։

Ի՞նչ հետաքրքիր բան կարող է գրւած լինել մի հայ գրքում, ի՞նչ նորութիւն կարող է լինել մի հայ թերթում, ի՞նչ բան կարող է սովորեցնել մեզ մի հայ բանաստեղծ...

Եւ յանկարծ գալիս է մի օտար հեղինակաւոր մարդ, հիանում է այն գանձովը, որ մենք տրորել ենք մեր ոտքերի տակ այնքան ձիգ տարիներ, գովում ւ մեր բանաստեղծներին, մեր քերթողներին, մեր հանճարներին և...

Հրճւում ենք բոլորս, մի րոպէ մենք՝ ինտելիգենտներս կարծես զգում ենք մեզ հայեր, իսկական հայեր, ոլորում ենք մեր բեխերը, հպարտ հայեացքներ ենք ձգում գէս ու գէն, ուրախութեամբ իմանում ենք, որ կան մեզանում հանճարներ, տեսնում ենք, որ այդ հանճարների անմահութեան և փառքի փայլի շողերը փայլում են և մեր բոլորիս ճակատներին... Յետոյ...

Յետոյ մեր հայ իրականութիւնը նորից ծածկում է իր երեսը և նայում է մեզ այնքան կոպիտ, դաժն և անհամ...

Դեռ խօսելու համար, եթէ մենք արգէն մոռացած չենք մեր լեզուն, սպասում ենք բարի ախորժակի և լաւ տրամադրութեան, բայց կարդալ հայերէն, ոչ, քաւ լիցի մեզնից։ Եւ մեր լրագրները չունին բաւականաչափ բաժանորդներ, ամսագրերը կնքում են իրենց մահկանացուները դեռ չծնւած, գրքերը չեն տարածւում ու փոշու շերտերով ծածկւած՝ չեն կարդացւում...

Այո, մենք իրաւ ընդունակութիւն չունինք հայերէն կարդալու և գուցէ ժամանակ առ ժամանակ մենք կարօտ անգամ լինենք օտարների միջնորդութեանը, օտարների դասախօսութիւններին, որ խպառ չմոռանանք մեր մայրենի քաղցր լեզուն...

Յիշում եմ լաւ, որ սրանից տասըտասնհինգ տարի առաջ, երբ մենք կանգնեցնում էինք արձան Միքայէլ Նալբանդեանի շիրիմի վրայ, առաջարկութիւններ եղան մեր լրագրներում, թէ աւելի լաւ, աւելի պատշաճ չէ՞ր լինի, եթէ փոխանակ արձանի, հրատարակէինք մեծ հրապարակախօսի երկերը։ Դա կը լինէր «կենդանի» արձան, պնդում էին գրողները։ Մեր նախաձեռնութեամբ Նոր-Նախիջեւանի հայոց բարեգործական ընկերութիւնը իր վրայ առաւ հրատարակութեան ամբողջ ծախսը։ Թոյլ տւէք ինձ, տալ ձեզ քանի մի թւեր, որպէսզի դուք պարզ տեսնէք մեր ապիկարութիւնը։

Ընկերութիւնը ծախսել է 2,847 ռ. 31 կ. և ստացել է տպարանից 2,250 օրինակ։ 50 հատ ձրի տւել է տեղիս դպրանոցին, 600 հատ տեղիս շաբաթաթերթ «Նոր կեանքը» էժան գնով ձեռք է բերել ու իբր պրեմիա ցրել իր բաժանորդներին։

Վաճառել ենք 120 (հարիւր քսան) հատ։

Երկու մեծ հատորների գինն է այժմ միայն 2 ռ.։

Մեծ հրապարակախօսի և մեծ հայրենասէրի արձանը այժմ Ս. Խաչ վանքն է զարդարում, իսկ նրա, այսպէս ասած, կենդանի արձանը—գրքերը փոշիով ծածկւած, մնում են ընկերութեան պահեստում մկների կերակուր...

Ասացէք խնդրեմ, դրանից յետոյ ի՞նչ մտաւորականութեան և ի՞նչ հայ ինտելիգենտների մասին կարելի է լուրջ խօսել, վիճել, մտածել։

Նրանք, որ ամեն օր հղւում են և կրկնում են Միքայէլ Նալբանդեանի անունը, գրում են դարձեալ «Հիւսիսափայլի» մասին, որոնում են Նալբանդեանի երկերը նրա հին, դեղնած, պատառոտած էջերում և չգիտեն, որ տասը տարի առաջ Նալբանդեանը հրատարակել է և այսօր նրա գրքերին մկների կերակուր դառնալու վըտանգն է սպառնում,

Ո՜հ, որչափ ժեզ պէտք է համբերութիւն։

Ո՜րչափ մենք փոքր ենք բոլորս։

Ո՜րչափ դառն է, կծու մեր հայ իրականութիւնը։

Մեր հայ ինտելիգենտներիս անընդունակութիւնը հայերէն կարդալու, հայերէն մտածելու, վերջապէս հայ լինելու, մեր առհասարակ ապիկարութիւնը նոյնիսկ անմահութիւնից ուժեղ է և մինչդեռ անմահ փառքի շողերը ցոլում են չքեղ Միքայէլ Նալբանդեանի յիշատակին, մենք նրա երկերը չենք կարդում և տասը տարւայ ժամանակամիջոցում 120 հայեր են գտնւել, որ ցանկացել են ունենալ իրենց սեղանի վրայ Նալբանդեանի երկերը։

Այդ հաշւով երկու հարիւր տարիներ պէտք են, որ Նալբանդեանի առաջին հրատարակութիւնը լիովին ցրւի..

Ահա ձեզ և «կենդանի» արձան...

21 տարի սրանից առաջ Գր. Խալաթեանի խմբագրութեամբ լոյս տեսաւ տ. Վառվառէ Թաշեանի Գաժառ-Թաթիպայի բանաստեղծութիւնների էժան հրատարակութիւնը։ Գիրքը արժէ 50 կոպ.։ Այդ տպագրութիւնը եա ծում է մինչև այժմ չսպառւած...

Կարիք կա՞յ արդեօք ուրիշ օրինակներ եա բերելու։

Ո՛ր հրապարակախօսը մեզանում, ո՛ր գրողը, ո՛ր բանաստեղծը իր գրական աշխատանքով կարող է իրեն ապահով համարել, անգամ ամենատաղանդաւորները... Ահարոնեան թէ Թումանեան, Շիրվանզադէ թէ Իսահակեան, Տէրեան, Լէօ, Տառաքեան և այլն և այլն...

Ի՞նչ է սա նշանակում։

Դա ցոյց է տալիս մեր անբարոյականութիւնը։

Նա, որ չէ ցանկանում, խուսափում է խօսել հայերէն, կարդալ հայ գրքեր միայն նրա համար, որ մեծամասնութեամբ է վերաբերւում դէպի հայ գրականութիւնը և հայ հանճարները, նա կարծես թքում է իր օրօրոցին, իր մօր երեսին։

Իսկ եթէ այդ օրօրոցը օտար էր և սառն...

Եթէ մեր մայրերը օտար էին հայութեան և հայութիւնից...

Եւ նորից ծածկում է երեսը հայ իրականութիւնը և նայում է մեզ դառն և կծու։

Եթէ մեր բարեկամ Բրիւսովի ասածները մի մի նորութիւններ էին մեր ինտելիգենտների համար—դա պարզ նշանակում է, որ մեզ մեծ վտանգի առաջին զօղանջն է հնչում մեր ականջին և ասում է՝

Լաւ լսեցէք, ով դեռ խլացած չէ— վտանգը գալիս է, վտանգը եկել է...

Զարթնենք ու

Զարթեցնենք։

Որպէս զի ամայութիւն ու գերեզմանոց չդառնայ մեր հայրենիքը...

Եր. Զալխուշեան

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ԹԻՒՐՔԵՐԻ ԱՆՋԱՏ ՀԱՇՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ներկայ պատերազմի ընթացքին, ամեն անգամ՝ որ ռազմական և կամ այլ աննպաստ պարագայ մը ներկայացած է Թիւրքերի համար, միշտ հրապարակ է նետւած անջատ հաշտութեան զրոյցը։

Նոյն եղանակը հրապարակ գրւեցաւ Տարտանէլեան յարձակումների պահուն, երբ Կ. Պոլսի մէջ կը տիրէր ընդհանուր խուճապ, և Թիւրքերը դիմադրութենէն յուսահատ կտրած, կը պատրաստէին կառավարութիւնը փոխադրել Գոնիա։

Երկրորդ անգամ հաշտութեան զըրոյց եղաւ անցեալ սեպտեմբերին *) նոյնիսկ մզկիթներուն մէջ ժողովուրդ հաշտութեան մասին հանրային միտքը կը պատրաստէր. ճիշտ այդ ատենները Տարտանէլի յարձակումները Թիւրքերու համար բաւական վտանգաւոր երևոյթ կը ստանային, Պուլկարիոյ վտանգի տակ էր և միւս կողմէն Ահմէդ Րիզայի հարցապնդումը հրապարակ դրւած էր. սրան ուժ կուտային պետական յայտնի գործիչներ, Նայիլ պէյ, Նախորդ ապարապետ Իզզէթ փաշա, զօրավար Զէւաա փաշա և ուրիշ շատեր։

Երրորդ անգամ ըլլալով նորէն հրապարակ կելլէ այդ զրոյցը այնպիսի պահու մը, ուր ռուսական յարձակումները այնքան խիզախ ու արագ առաջ կը տարւին, իսկ Թիւրքերը բարոյալքւած հայկական ասպարէզի բոլոր կէտերէն գլխիկոր կը փախչին, ստեղծելով չափազանց վատ տրամադրութիւն Թիւրքական կայսրութեան բոլոր անկիւնները։

Հարց է ուրեմն, թէ իսկապէս ցանկութիւն կա՞յ Թիւրք վարիչ շրջանակներուն մէջ անջատ հաշտութեան։

Կարելի է վճռականապէս պատասխանել բացասականօրէն, որովհետև 1) Էնվէր, Թալէաթ և Խալիլ եղբայրութիւնը երբէք չպիտի դիմէ անջատ հաշտութեան, եթէ նոյն իսկ համոզւած լինին, որ ապագային ամբողջ երկիրը պիտի կորսնցնեն։ Բաւական զօրաւոր փաստեր կան ապացուցանելով այս համոզումը, որուն նկատմամբ խօսել շատ հեռուն կը տանէ մեզի։

2) Եթէ նրանք ցանկանան իսկ անջատ հաշտութեան՝ անկարող են, որովհետև de facto իրենցմէ կախւած չէ այդ բանը։ Գերմանական և աւստրիական զինւորները, ոչ միայն Պոլիս և նեղուցները, այլ նաև մինչև Սեբաստիայի պաշտպանութեան գործը իրենց վրայ վերցուցած են, Պոլսոյ և նեղուցներու թէ հրամանատարները և թէ սպաները ամբողջովին գերմանացիներ են, Պոլսոյ ոստիկանութիւնը նոյնպէս գերմանացիներու ձեռքն է։

Արդ՝ ի՞նչ կերպով Թիւրքերը պիտի պայմանաւորւին դաշնակիցներու հետ և զոհացում տան նրանց, առանց Գերմանիոյ հաւանութեան։

Ուրեմն ինչ միտք ունին անջատ հաշտութեան այս զրոյցները, սուտ տեղեկութիւններ են արդեօք, որ կը հրապարակւին։ Իրականութիւն են այդ զրոյցները, որ կը բղխին երիտասարդ Թիւրք շրջանակներէն, սակայն կեղծիք են, երկու որոշ նպատակներով՝

1) ամեն անգամ որ ժողովուրդի մէջ դժգոհութիւնը անհամեմատ չափեր կառնէ և կրնայ կառավարութեան համար վտանգաւոր դառնալ, հրապարակ կը դրւի անջատ հաշտութեան կեղծիքը, խաբելու համար գրգռւած ժողովուրդը՝ գոնէ ժամանակաւորապէս, գիտնալով որ Թիւրք ժողովուրդը կոյր է, և գիւրին է զայն հանդարտեցնել ամենապարզ յաջողութիւններով, օրինակ Վերտենի վրայ եղած գերման յարձակումներուն նման բաներով։

Այլապէս ինչպէս կարելի է բացատրել սեպտ. 4-ի իրիկւան վերոյիշեալ պատահմունքը, ոչ միայն գերմանօ-թիւրք զինւորականներու բարեհաճ թոյլտւութեամբը, այլ նրանց կարգադրութեամբ։

2) Խաբել հակառակորդները եթէ կարողանան, որպէսզի ժամանակ շահեն, իրենք զիրենք վերակազմեն շարունակելու համար սկսւած պատերազմը։

Այս միջոցին կը վերյիշեմ, չէզոք պետութեան մը պատկանող դիւանագիտական ներկայացուցիչի մը խօսակցութիւնը, որը Պոլսէն կուգար և մեզի հետ տեսակցութիւն ունեցաւ Պալքանի մէջ։

Թիւրքերը եթէ նեղը իյնան, պիտի դիմեն անջատ հաշտութեան կեղծիքին, նոյնիսկ աւելի առաջ պիտի երթան և պաշտօնական պատակտում առաջ բերեն դաշինքին մէջ, ցոյց տալու համար, թէ դաշինքին ներսը հակագերման հոսանք կայ, բայց տանը բոլորը խաբէութիւններ են և տեղի պիտի ունենան իրենց խրատատուներու թելադրութեամբ։ Կարող է Թիւրք ժողովուրդը խաբւիլ, բայց պէտք չէ, որ Թիւրքիոյ հակառակորդ պետութիւնները խաբւին։ Էնվէր և Թալէաթ վճռականապէս որոշած են շարունակել պատերազմը մինչև վերջը և չանջատւիլ Գերմանիայէն, որքան ատեն որ դաշինքին գլուխը իրենք կը մնան, և համոզւած եմ, որ մինչև վերջը պիտի մնան։

Ուրեմն պարզ կը տեսնւի, թէ խաբէութիւն և կեղծիք է Թիւրքերուն կողմէ որևէ զրոյց անջատ հաշտութեան մասին։

Ցի-Այբ

*) Այդ միջոցին մեզի տեղեկացուցին թէ ժանտուոր կարգադրութեամբ, սեպտ. 4-ի գիշերը բոլոր մզկիթներուն մէջ հաշտութեան մասին հրապարակային քարոզներ խօսեցան, [illegible] Տարտանէլը, դաշնակիցները [illegible] Պոլիս և [illegible]

ՊԱՏԵՐԱԶՄ

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

(ՊԵՏ. ՀԵԹ. ԳՈՐԾ.)

ԳԵՐ. ՀՐԱՄԱՆԱՏԱՐԻ ՇՏԱԲԻՑ

19 փետրւարի

Արեւմտեան ճակատ.— Զարտորիյսկ աւանի հիւսիսային շրջանում թշնամին փորձեց յարձակման դիմել, բայց ցրւեց եկաւ մեր թնդանօթային կրակով։

Կովկասեան ճակատ.— Մեր զօրամասերը շարունակում են նեղել թշնամուն. Բիթլիսի ուղղութեամբ Թիւրքերը Մեզրէի շրջանում փորձեցին յարձակման դիմել, բայց յետ մղւեցին։ Ներկայումս կռւին այդ շրջանում մղւում է բացառիկ ծանր պայմաններում. ճանապարհները միանգամայն փչացած են, խիստ սառնամանիք է և խոր ձիւն։ Հենց նոր ստացւած տեղեկութիւնների համաձայն մեր զօրքերը գրոհով վերցրել են Բիթլիսը։ Կռւի մէջ վերցւած է 6 թնդանօթ։ Գերի վերցւած թիւրքերի մէջ կան 17 սպայ, դրանց թւում մի գնդապետ։

ՏԱՃԿԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

ԱԹԷՆՔ, 18 փետր.—Պոլսից հաղորդում են, որ Երզրումի առումը այդ շրջանի Թիւրքերի մէջ պանիկա է գցել, որ տարածւել է մինչև Սըւազ և Անգորա։ Բաղդադի հնարաւոր գրաւումը և ռուսաց ու անգլիական զօրքերի միացումը Միջագետքում մտահոգութիւն է պատճառում Թիւրք զինւոր շրջաններում և խլրտում է գցում բնակչութեան մէջ։

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՌԱԶՄԱԲԵՄ

ՓԱՐԻԶ, 18 փետր.— Յերեկւայ պաշտ. հաղորդագրութիւն։ Վերդենի շրջանում թշնամին գիշերւայ ընթացքում կատաղի ամրակոծութեան ենթարկեց Լեմորտոմը և Կոտերռան, Մալանկուրի և Ֆուրժի միջև, նմանապէս և Մոզա գետանցքի գլխաւոր կէտերը։ Այդ գետից դէպի արևելք արտիլերիան անդադար գործունէութիւն էր ցոյց տալիս։ Վեօվրում թնդանօթային ուժեղ նախապատրաստութիւնից յետոյ թշնամին երեկ օրւայ վերջը եառուն յարձակման դիմեց մեր դիրքերի դէմ Ֆրենի մօտ, բայց իսկոյն յետ շպրտւեց խրամատների մի քանի մասերից, ուր նրան աջողւել էր մտնել։ Լոտարինգիայում Բեզանժից դէպի արևմուտք Սեն-Մարի ագարակի մօտ մի քանի ժամ տևող ամրակոծութիւնից յետոյ թշնամին յարձակման դիմեց, որը վերջացաւ կատարեալ անաջողութեամբ։

ՓԱՐԻԶ, 18 փետր. — Երեկւան հաղորդագրութիւն Վերդենի հիւսիսային շրջանում և Վեօվրում թշնամու արտիլերիայի գործունէութիւնը, որ նուազել էր նախորդ օրերը, օրւայ ընթացքում բաւականաչափ ուժեղացաւ ամբողջ ճակատի երկարութեան վրայ, գլխաւորապէս Մորտոմի, Պուավրի բարձունքի մօտ և Դուօմոնի շրջանում։ Վերջին կէտում ամրակոծութեանը հետևեցին հետևակային մի քանի յարձակումներ, որոնք ծայրայեղ կատաղի բնոյթ ունէին։ Մի շարք այդպիսի յարձակումներ յետ մղեցին մեր զօրքերը, որոնց կրակը ցրւում էր թշնամու շարքերը։ Մեր թնդանօթախմբերը ամեն տեղ եռանդուն կերպով պատասխանում էին կրակին և ամրակոծում թշնամու հաղորդակցութիւնները։ Սեն - Միէլի հիւսիս-արևելեան կողմը մեր հեռաւոր թնդանօթները ամրակոծում էին երկաթուղու Վինեէլ կայարանը, որ, ըստ մեր դիտողների զեկուցման, երկու տեղ հրդեհ է ընկել, ռումբերը դիպել են մի քանի գնացքների և պայթեցրել մի շոգեկառք։ Վերին Էլզասում արտիլերիան երկու կողմից եա մեծ գործունէութիւն էր ցոյց տալիս Սեպպուայի շրջանում։ Վերջին գիշերը մեր օդային ատրմիղներից մէկը 44 ռումբ նետեց երկաթուղու Շամբլէ կայարանի վրայ, որն, ըստ երևոյթին, խիստ վնասւած է։ Չնայելով եռանդուն հրաձգութեան, մեր օդաչուներն անվնաս վերադարձան իրենց գծերը։ Օրւայ ընթացքում մեր օդաչուները նմանապէս 40 ռումբ նետեցին Բենսդորֆ կայարանի և 9 ռումբ թշնամու կառուցումների վրայ Ալտկիրխում։

ՓԱՐԻԶ, 19 փետր.—Երեկւայ հաղորդագրութիւն։ Վերդենից հիւսիս թնդանօթային կռւին ու թշնամու գրոհները շարունակւում էին ամբողջ երեկւայ ընթացքում կրկնակի ուժգնութեամբ։ Դուօմոն գիւղի հատւածում մի քանի գրոհներից յետոյ, որոնք մեր կողմից վանւեցին գերմանացիներին հասցնելով ծանր կորուստներ, թշնամուն յաջողւեց մտնել գիւղը, ուր շարունակւում է կատաղի կռիւը։ Դէպի արևելք գերմանացիները համառ միաժամանակ յարձակւեցին գիւղի վրայ. սակայն հիւսիսային ու հիւսիս-արևելեան ուղղութեան վրայ մղւած գրոհները վանւեցան մեր թնդանօթների և գնդացիրների կրակով։ Թշնամին քաշւեց երկաթուղու մօտ թողնելով բազմաթիւ դիակներ։ Վեօվրում երեկ գիշերւայ սկզբին և նրա ընթացքում շարունակւում էր կատաղի ամրակոծութիւնը. սակայն յարձակման անցնել փորձող թշնամին կասեցւեց մեր արտիլերիական կրակով։ Մաասից դէպի արևմուտք գերմանացիները թնդանօթային կրակ էին արձակում Մալանկուրի և Գոկուրի բըրջաններում։

ԼՈՆԴՈՆ, 18 փետր.—Ֆրանսիայում գտնւող անգլիական գլխաւոր շտաբի հաղորդագրութիւն. Առաւօտեան մենք յարձակւեցինք և նորից գրաւեցինք Իպր-Կոմինի ջրանցքի եզրը կորած վայրում՝ գտնւած խրամատները, որ կորցրել էինք փետր. 1-ին. գրաւեցինք նոյնպէս գերմանական սկզբնական գծերի մի փոքր դուրս ցցւած մասը։ Մի քանի ժամից վանեցինք թշնամու հակայարձակումը և վերցրինք 180 գերի, ի միջի այլոց 14 սպայ։

ԲԱԼԿԱՆՆԵՐՈՒՄ

ԿՈՊԵՆՀԱԳԵՆ, 18 փետր.—Վիեննայի «Կորրեսպոնդէնց-Բիւրօն» ցրել է մի ընդարձակ ծանուցագիր՝ «Պոզգորիցա, 4 փետր.» մակագրւած, որ կազմել են Չեռնոգորիայում մնացած իշխան Միրկոն, գեներալ Վուկոտիչը, մինիստրներ Րադովիչը, Պոպովիչը և Վեսնիչը։ Չեռնոգորական կառավարութեան այս ներկայացուցիչները նորէն հերքում են Միուշկովիչի տեղեկութիւնը այն մասին, թէ խաղաղութեան բանակցութիւններին վերաբերեալ առաջարկը լուրջ կերպով չէր արւած եղել, այլ միայն տարտիքական նկատառումներով կատարւած։ Դրա հետ միասին «Կորրեսպոնդէնց-Բիւրօն» տպել է Նիկոլայ թագաւորի և չեռնոգորական կառավարութեան հեռագիրները՝ Ֆրանց Յոզէֆ կայսեր և աւստրիական կառավարութեան հասցէին, նաև սրանց պատասխանները։

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ

ՎԱՇԻՆԳՏՈՆ, 18 փետր.—Լանսինգը յայտարարեց, որ Միացեալ-Նահանգները չեն կարող համաձայնել գերմանական հաւաստիացումների հետ այն մասին, որ սուզանաւերն իրենց գիւրափոխ կազմւածքով պէտք է օգտւեն աւելի մեծ անձեռնմխելիութեամբ, քան ուրիշ տիպի ռազմանաւեր։

Սենատում քննեց Գորի ռեզոլիւցիան, որ նախազգուշացնում է ամերիկացիներին չճանապարհորդել զինւած առևտրական նաւերի վրայ։ Գորը յայտարարեց, որ այդ առաջարկը ներկայացնելու դրդապատճառ է եղել այն զրոյցը, որ իբր նախագահ Վիլսոնն ասել է կոնգրեսի մի քանի անդամներին, թէ Գերմանիայի հետ պատերազմը բոլորովին էլ անցնորհակալ հարց չէր լինի, քանի որ կը ծառայէ քաղաքակրթութեան օգտին՝ եւրոպական պատերազմին վերջ տալով առժամեայ կէտին։ Արտաքին գործերի յանձնաժողովի նախագահ Ստոնը հերքելով Գորի հաւաստիացումը՝ յայտարարեց, որ նա չի ճշմարտել նախագահի խօսքերը, քանի որ դրանք ասել են մասնակի խորհրդակցութեան մէջ և այդ պատճառով չեն կարող հրապարակւել։ Ստոնն ասաց. «Նախագահն այսպէս է նայում այդ հարցին. եթէ գերմանական սուզանաւը ընկղմէ զինւած առևտրական նաւը, նախագահը պատասխանատու կը համարի Գերմանիային, հակաօրինական արարքի համար, և եթէ Գերմանիան յամառի իր այդ գործողութիւններում, նախագահը տրամադիր կը լինի խզել յարաբերութիւնները և գործը յանձնել կոնգրեսի քննութեան, որից և կախւած կը լինի պատերազմի յայտարարութիւնը»։ Ստոնը չի համաձայնում նախագահի տեսակէտի հետ, քանի որ Ստոնը զինւած առևտրական նաւերը համարում է համազօր ռազմանաւերին։ Արտաքին գործերի յանձնաժողովի անդամ Վիլիամսը հաստատելով նախագահի տեսակէտը, յայտարարեց. «Ամերիկացիները պէտք է ընտրութիւն անեն Նահանգների և «Գերմանիան ամեն բանից վեր»-ի միջև»։

ՎԱՇԻՆԳՏՈՆ, 19 փետր.— Հրատարակւեց պաշտօնական հաղորդագրութիւն, որ վերջնականապէս հերքում է Գորի սենատում արած յայտարարութիւնը։ Հաղորդագրութեան համաձայն, Վիլսոնը Սպիտակ Տանը դեմոկրատների լիդերներից մէկի հետ ունեցած հաղորդագրութեան ժամանակ՝ պատասխանելով վերջինիս հարցումին, թէ ինչ կը լինի Ամերիկայի Գերմանիայի դէմ զինւած միջամտութեան հաւանական ազդեցութիւնը, ասաց, որ դա անտարակոյս կը փութացնէր կոնֆլիկտի վախճանը։ Նախագահն երբէք չէ ժխտել, որ Նահանգները մտադիր են մասնակցել պատերազմին՝ նրա ամենաշուտ վերջացութեան նպատակով։

ՆԻՒ-ԵՈՐԿ, 18 փետր.— Խաբերայութեամբ ամբաստանւող գաղտնի ոստիկանների կողմից ձերբակալւած երկու գերմանացի երիտասարդների մօտ գտնւած են Միացեալ-Նահանգների զօրութիւնների յատակագծեր, ձերբակալւածները յայտարարեցին, որ նրանք գերմանական բանակի սպաներ են։

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ

ՊԵՏՐՈԳՐԱԴ, 18 փետրւարի.— Հրատարակւած է ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրի՝ ուսումնական շրջանների հոգաբարձուներին ուղղւած շրջաբերականը, փետր. 11-ից, որ համաձայն բոլոր մի[…] ներում վերացւել[…] քննութիւնները […] ըը փոխադրելու […] րեկան թւանշան[…] ների խնդիրը վ[…] թատուցումից […] ները բոլոր գա[…] տրական գիմնա[…] րանից և ռէա[…] դասարանից[…] առաջ, քա[…] ուշ, քան[…] տական ք[…] կան և թէ […] ներում, որո[…] ներ ունեն, վ[…] տական համապատասխան վկայականներ կը տրւեն ըստ տարեկան թւանշանների։ Արական գիմնազիաների 8-րդ դասարանում և ռէալական դըպրոցների 7-րդ դասարանում պարապմունքները դադարելու են ապրիլի վերջին և այդ դասարանների աշակերտները, դպրոցական պարապմունքների վերջանալուց յետոյ, ազատւում են բացառապէս զինւորագրութեան։ Այն դպրոցներում, որոնց սաները իրաւունքներ են վայելում, աւարտական քննութիւնները պիտի կայանան՝ գոյութիւն ունեցող հիմունքներով։ Արտակարգ քննութեան համար պիտի կազմակերպւեն յատուկ քննական մանկավարժական խորհուրդներ՝ կառավարչական միջնակարգ դպրոցներին կից սովորական ժամանակ։

ՊԵՏՐՈԳՐԱԴ, 18 փետր. — Պետ. Խորհուրդը անւանական քւէարկութեամբ 90-ի մեծամասնութեամբ 53-ի դէմ, 2 ձեռնպահ քւէով, հերքեց Շչեգլովիտովի առաջարկը՝ եկամտային հարկի օրինագիծը յանձնելու առանձին յանձնաժողովին և անցաւ յօդւածային քննութեան։ Մինիստրական խորհրդի նախագահն ու կառավարութեան անդամները քւէարկեցին յանձնաժողովին յանձնելու դէմ։

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ

ԲՈՒԽԱՐԵՍՏ, 18 փետր.—Ռումինական այրի թագուհի Ելիսաւէտան վախճանւեց։

ԲՈՒԽԱՐԵՍՏ, 18 փետր.—Այրի թագուհի Ելիսաւէտան վախճանւեց թոքերի բորբոքումից առաւօտեան ժամը 8-ին 25 րոպէին։ Թաղումը տեղի կունենայ կիրակի Կուրտէա-Դարջէշի տաճարում։ Պարլամենտը ի նշան սգոյ դադարեցրեց իր նիստերը։ Կառավարական հաստատութիւնները և դպրոցները փակ են։

ԿՈՊԵՆՀԱԳԵՆ, 18 փետր.—Շւէցիայի Նորւէգիայի մինիստր-նախագահները Խրիստիան թագաւորից հրաւէր ստացան փետր.-ի 25-ին լինել Կոպենհագենում և քննել մինիստր-նախագահ Ցալէի և արտաքին գործերի մինիստր Սկաւենիուսի հետ այն հարցերը, որոնք պատերազմի փորձառութեան հիման վրայ շահեկանութիւն են ներկայացնում սկանդինաւեան երեք պետութիւնների համար։ Այդ խորհրդակցութիւնը, համաձայն հրապարակւած հաղորդագրութեան, նոր արտայայտութիւնն է բարի գործակցութեան և լրջալ անկողմնակալ չէզոքութիւն պահպանելու ցանկութեան։

ԹԱՒՐԻԶ, 19 փետր.—Վալիահար երկու շաբաթւայ համար մտաւ Կարաջադաղ։

ՎԵՐՋԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Բուխարեստից հաղորդում են, որ գերմանացիները Բեռլին—Պոլիս երկաթուղուց օգտւում են Թիւրքիայից վերջին կենսամթերքները արտահանելու համար։ Թիւրքիայի անտեսական դրութիւնը յուսահատական է։ Աղքատ դասակարգը մեռնում է սովից։ Վերջին երկու ամսում անբաւարար սնունդից մեռել է մօտ 30,000 հոգի։ Կառավարութիւնը կորցրել է գլուխը և անզօր է դուրս գալու ստեղծւած դրութիւնից։ Պոլսից հեռացող օտարականները համոզւած են, որ Թիւրքիան շուտով ստիպւած կը լինի զէնքը վայր դնել և վաղուց կանէր այդ, եթէ գերմանացիներն արգելք չլինէին։

— Լոնդոնի լրագիրները միա-

digitised by A.R.A.R.@

…յն այն կարծիքն են յայտ…ում, որ գերմանացիների գրոհը Վերդենի մօտ զուրկ է իրական …նշանակութիւնից, չնայելով գերմանացիների ունեցած արտաքին յաջողութեան։

— Բելգիայում գտնուած գերմանական բոլոր ռեզերվները ըշտապով ուղարկւում են Վերդենի ճակատը։

— Բեռլինի թերթերի թղթակիցների ասելով, իրենք գերմանացիներն արդէն խոստովանում են, որ Վերդենի մօտ իրենք չափազանց լուրջ դժուարութիւնների են հանդիպել։ Միայն ծայրայեղ …ստացի ամրակոծութեան շնորհիւ է, որ նրանց աջողւել է մի քիչ ճանապարհ հարթել և գրոհ տալ։ Այդ ամրակոծութիւնն ու գրոհը վեր է ամեն երեւակայութիւնից, սակայն ձեռք բերած աջողութիւնը աւելի չէ այն աջողութիւնից, որ սեպտեմբերին ձեռք բերին ֆրանսիացիները Շամպանիայում։

— «Berl. Iok. Anz.»-ը հաւատացնում է, որ անգլիացիները Ֆրանսիայում նախապատրաստւում են լուրջ անցքերի։ Այս բանից եզրակացնում են, որ գերմանացիները Վերդենի մօտ միայն փորձ են կատարում և ծանրութեան կենտրոնը փոխադրելու են …էջի անգլիական ճակատը, ուր …ադիր են անգլիացիներին նե…ել ծովը, կարծելով, որ վերջիններս աւելի թոյլ են պատրաստւած, քան ֆրանսիացիները Վերդենի մօտ։

— „Ран. Ут."-ին հաղորդում են Բուխարեստից. Հեղինակաւոր աղբիւրներից ստացուած տեղեկութիւնների համաձայն, բուլղարներին չափազանց մեծ մտահոգութիւն է պատճառում իրենց երկրի ապագան։ Առանձնապէս մտահոգուած են նրանք իրենց հիւսիսային սահմանի վերաբերմամբ, ուր արդէն տեղաւորւած է բուլղարական մի քանի դիւիզիա։ Թէ ժողովուրդը և թէ բանակը վա…ւում է ռուսական վրիժառութիւնից։ Այս պատճառով սաստկացել է դասալքութիւնը բանակի մէջ։ Բուլղարներն իրենց դիւիզիաների թիւը հասցրել են 18-ի և կազմակերպել են լեռնային արտիլերիայի նոր տասն գունդ։ Այժմ շտապով կազմակերպւում է մի նոր բանակ բաղկացած 9 կորպուսից։ Հիւսիսային սահմանի վրայ տենդային աշխատանքներ են կատարւում։

— Շւէդական „Dagens-Niheter"-ը Բեռլինից ստացուած հեռագրի հիման վրայ հաղորդում է, որ ռուսաց արտաքին գործերի մինիստրի Պետ. Դումայում արտասանած ճառի առթիւ կանցլեր Բեթման-Հոլվեգն ասել է. «Մենք …աշտութիւն էինք սպասում, բայց Ռուսաստանը նորից սպառնում է մեզ։ Թող պատմութիւնն ասի, թէ ով էր սպասում երկարատեւ արիւնահեղ պատերազմին»։

ԹՇՆԱՄԻՆ

III

Ասկեար

Նէր Սեպուհին.

Կռիւը սկսել էր։ Բաւն հոգով դիրք էինք մտել, բայց անգործ նստել, որովհետև կարգադրւած էր կրակ չբանալ՝ մինչև որ ձախ կողմն ուղարկւած մեր ձիաւորները գաղտուկ պտոյտ գործելով՝ առնէին քամակը ժայռոտ բլուրի, որը մեր դիմացն էր բարձրանում։ Անհրաժեշտ էր այդ պտոյտը, քանի որ բլուրը թշնամու ձեռքին էր գտնւում, լաւ ամրացրել և փակել էր մեր առաջխաղացումի ճամբան. Նա պիտի վերցւէր, և դրա համար՝ հարկաւոր էր զարնել միաժամանակ և՛ թիկունքից։

Թշնամին ուժեղ կրակ էր թափում առանձնապէս մեր մի յիսնեակի վրայ, որը փորձում էր առաջանալ աջ թեւից։ Այդ յիսնեակը, նաև մեր երկրորդ յիսնեակը, որ ձախ թեւն էր բռնել, զբաղեցնում էին թշնամուն՝ նրա ուշադրութիւնը ամբողջովին այս կողմը դարձնելու համար։

Կենտրոնում քան հոգիս էինք Յացել՝ տապ արել։ Գնդակ չարձակելուց զատ, հրամայւած էր մեզ՝ զգուշանալ, որ թշնամին չնկատի մեզ։ Մեր դիրքն ինքնըստինքեան կարևոր էր, և մէկ կամ երկու ժամ յետոյ, կռւի ընթացքին նայած, այդտեղ պիտի գար մեր չորրորդ վաշտը, որ առժամանակ պահւում էր ռեզերւի մէջ։ Թշնամին, սակայն, այնպէս պիտի կարծէր, որպէս թէ մենք բոլորովին կարեւորութիւն չենք տւել այդ տեղին ու զանց առել։ Ծրագրւած էր՝ յանկարծակիի բերել թշնամուն. ուստի հանգիստ տեղներս պիտի նստէինք մենք, որ մեզ նկատող չլինի։ Եւ համոզւած, որ ոչ մի …չ չի հասնի մեզ, մենք քարերի արանքից սկսեցինք հետաքրքրութեամբ դիտել թշնամու գործողութիւնները։

Բլուրը ողողւած էր բազմաթիւ յարմար դիրքերով և թշնամու ույժը չատ էր։ Թշնամին տրամադիր չէր երեւում հեշտութեամբ զիջել. կռիւը ուրեմն երկար պիտի քաշէր, քանի որ վճռել էինք՝ առաջ անցնել անպատճառ։

Յնուացի Հայրօն սկսեց, զանդաղ ու հաստատուն, համրել դիրքերը. ամեն անգամ ասելով բարձրաձայն՝ «խա խինգ... խա վեց... խա օխտ...»։ Եւ այդ միջոցին՝ վը՛զզ... լսեցինք յանկարծ։ Գնդակ էր, անցաւ մեր գլխի վրայով։

Վը՛զզ... վը՛զզ...—չորս անգամ էլ իրար յետևից անցան գնդակները միևնոյն ուղղութեամբ։ Ուշով նայեցինք, լարեցինք մեր տեսողութիւնը, որ գտնենք կրակողին։ Պատահմամբ էր թէ...

— Թը՛ըխկ, թը՛ըխկ...—ուրիշ հինգ գնդակ չեչտակի ընկաւ հենց մեր առաջ հազիւ երկու քայլ հեռու։

«Հէ՜...»—զարմացաւ ու անհանգստացաւ Հայրօն. «Իսա բան չեղավ բան է»։ Եւ աւելի լաւ նայելով, Հայրօն գտաւ կրակողին։ Մի ասկեար էր, որ բլրի համարեա ստորոտին՝ կքել էր մի քարի յետև և յստակապէս մեզ էր նշան բռնել իրա գնդակների համար։

«Զարնէմ»—հարցրեց Հայրօն։ Հեշտ կերպով կարելի էր զարկել ասկեարին, որովհետև նրա տեղը բաց էր բաւական. Նա, երեւում էր, նոր էր եկել փչալու կողմից, որ բլուրը բարձրանայ՝ ապահով դիրքերին հասնի. բայց նկատել է մեզ և սկսել գնդակոծել կէս ճանապարհից։

«Զարնէ՞մ»—կրկին անհամբեր հարցրեց Հայրօն։ Բայց հրամայւել էր ոչ մի գնդակ չարձակել, մինչև որ նոր կարգադրութիւն լինի։ Հայրօն սրտնեղեց, կատաղեց. «Վա՜յլլահ, զարնեմ պիտի»։

Տհաճելու բան էր իսկապէս, որ չէինք կարողանում պատասխանել. և միաժամանակ զարմանալու էլ բան էր, որ գնդակները այնպէս ուղիղ և կոկ՝ գալիս ընկնում էին հենց մեր առաջ։ Երեւում էր, վարպետ հրացանաձիգ էր ասկեարը, վաղուց էր րնբռում մեր գլխին։ Անպիտանը յամառ կերպով կպել էր մեր դիրքերին և պոկ չէր ուզում գալ. Էլ դիրքերը չբարձրացաւ։ Դադար չտւեց. Հենց որ գըլուխներս մի քիչ դուրս էինք հանում՝ գնդակը գալիս, թը՛ըխկ, զարնւում էր քարին։

Հայրօն ուտում էր ինքզինքը։ Փընչացնում էր ու հրացանի զատւորը բանում ու փակում ջղայնաբար... «Վա՜յլլահ, պիտ զարնեմ։ Կուզէք պատժէք ինձի, գնդակէք ինձի՝ վա՜յլլահ, պիտ զարնեմ»։

Եւ երբ վերջապէս հրաման եկաւ, որ կրակ բանանք բլուրի վրայ, Հայրօն դուրս թռաւ և արագ-արագ հինգ գնդակ ձգեց ասկեարի կողմը։ Նորից հինգ գնդակ։ Բայց ասկեարը չարունակեց կրակել՝ նախկին յամառութեամբ, առանց տեղը փոխելու, միայն աւելի ամուր հաստատւեց իր դիրքի մէջ, աւելի կծկւեց ու պահւեց։ Եւ հազիւ յետոյ, երբ մեզնից հինգ հոգի համազարկ տւին վրան, նա դուրս եկաւ քարի յետևից և կանոնաւոր զիգզագներով, մեր գնդակների տակ, բարձրացաւ վեր և ուրիշ դիրք մտաւ, որը ամուր էր և պակաս վտանգաւոր։

Հայրօի կատաղութիւնը սաստկացաւ։ Աչքերը փայլատակեցին և ազա լցւեցին արիւնով ու ճարճատուն զարումով երբ ասկեարի գնդակը դիպաւ նրա ձախ սրունքին։

Փորձենք էր, ինչ է։ Չպէտք Ը խըփւէր այդ յանդուգն ասկեարը։ «Տղայ, Մելքոն, պռռաց վիրաւոր Հայրօն իր եղբօր որդուն, որը միշտ հետն էր լինում կռիւներին. «Գնա, խանչալով սատկեցուր էնա հարէֆին»։

Մելքոնը խոյն առաջ անցաւ. ուրիշ երեք հոգի էլ հետը քայլեցին։ Բայց այդ խոկ վայրկեանին մէկը ձայն տւեց. «տղերք ջան, կենդանի բռնենք, ափսոս է»։ Եւ նրանք բոլորն էլ կանգ առան մի պահ՝ ճամբան փոխեցին. Նորից կանգ առան. և ուր որ դիմէին՝ ասկեարի գնդակներն էլ հենց այն կողմն էին ուղղւում։ «Տղայ, մի վախնաք, պոռում էր Հայրօն. հայու գինուոր չէք մեռ... վա՜յլլահ...»

Ժամանակն անցաւ և մենք չկարողացանք դուրս վանել ասկեարին իրա դիրքից։ Նա՝ մենակ, մենք նրա դէմ տասնումէկ հոգի։

—

Մինչ այդ, մեր ձիաւորները յաջողեցրել էին պտոյտը և յարձակւում գործել թշնամու վրայ բլրի միւս կողմից։ Յարձակմանը զուգընթաց, մեր երկու վաշտերը աջից ու ձախից աւելի մօտեցան բլրի կողերին... Կռիւը սաստկացաւ մէկ անգամից։ Թշնամին խիստ վտանգւեց՝ խապառ շրջապատւելու վտանգն էր գալիս, ուստի նա սկսեց հեռանալ դիրքերից և իջնել բլուրի աջաո Յացած լանջերով։ Նահանջը վերջնական էր ու չտապ. բլուրի գագաթին մարդ չմնաց այլ ևս, մերոնք սկսեցին վեր ելնել... Եւ միայն ասկեարն էր՝ Յաց իրա տեղում և չարունակից գնդակոծել մեզ։

Նրա դրութիւնը վտանգւում էր արագ։ Բայց նա կրակեց, հա կրակեց,

Դուրս եկաւ դիրքից, բարձրացաւ վերև, նորից դիրք մտաւ, գարձեալ բարձրացաւ, և այդպէս՝ դիրքից դիրք՝ նա խոյս էր տալիս մերոնց գնդակներից։ Գնաց ու գնաց, և երբ հասաւ բլուրի գագաթին՝ աչքից կարծես թէ, Նայեց ու նայեց—ճեր են, փախել են իր ընկերները։ Նայեց և արագ չուռ եկաւ, որ իջնի ներքև՝ նահանջի ճամբով. բայց գնդակների տարափի մէջն ընկաւ և պաւկեց գետնին։ Տեղը ծածկւած էր մանր քարերով՝ դիրք չկար յարմար. այնուամենայնիւ նա հենց այդ տեղից վերստին սկսեց կրակել մեզ վրայ։ Կրակում էր և մէջընդմէջ սողում էր մէկդի՝ թէ տեղն էր փոխում և թէ հեռանում։ Մի անգամ փորձեց ոտքի կանգնել ու վազել, բայց պաւկեց կրկին։ Շուրջը ձգւում էր երկաթէ օղակ՝ փրկութիւն չկար։

—«Տղէքը, մի խփէք, սաղ-սաղ բըռնեցէք...»—կարգադրեց վաշտապետը. «էլ մի կրակէք»—և կրակը դադարեց։

Տասը հոգի նետւեցին առաջ և մէկը, որ չատ էր մօտեցել ասկեարին պոռաց՝ «Թասլիմ օլ» (անձնատուր եղիր)։ Ասկեարը կրակեց՝ մէկ սրան, մէկ նրան, մէկ աջ, մէկ ձախ. ճարպիկորէն հրացանի փողը ուղղում էր այս ու այն կողմ...

«Թասլիմ օլ, այ չնաֆօւր, Թասլիմ օլ...» Ասկեարը անսասան Յաց, Նրրանը գնդակն էր՝ կրակում էր անընդհատ յամառութեամբ։ Մեր տղաները Յացին չեւար՝ բռնել, թէ զարկել... «Կենդանի բռնէք»

—«Տօ, ձայն տւեց ասկեարին Թիֆլիսեցի Արշակը, որ թուրքերէն չգիտէր. «զզուացա ըլի՛ր էլի՛»։

...Մէկ էլ այն տեսանք, որ ասկեարը յանկարծ վեր թռաւ, ցատկեց քարից քար և գնաց կորաւ Թասլիմ պահացողներս Յացինք ձեռնունայն...

Նոյնիսկ Հայրօն, իր վիրաւոր, արդեղած տեղով, զարմացաւ ու փնչաց. «Վա՜յլլահ, իգիթ մարդ էր»։

Վալադեան

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՄԵՐ ՑԱՒԵՐԻՑ

I

«Հորիզոն»-ում լոյս տեսան պ. Միք. Վարանդեանի երկու յօդւածները, որոնցից մէկով շօշափւում է մեր բանաստեղծների մտաւոր անպատրաստութեան հարցը, միւսով «երիտասարդ ծերերի» շարքն է դասում հայ ուսուցչութեան մի խոշոր մասը։ Թէ մէկը, թէ միւսը անհերքելի ճշմարտութիւններ են։

Պ. Վարանդեանը համամիտ կը լինի մեզ հետ՝ որ կուռ ու անաչառ քննադատութիւնը այդպիսիներին ցոյց պիտի տայ իրենց ճանապարհը և որքան բարձր լինի մեր մէջ արդարամիտ քննադատութեան ոգին, այնքան աւելի կը բարձրանան ինչպէս դատակարգերը ու մէջտեղից կը վերանայ, մանաւանդ, վերջերս անդամագրւող բանաստեղծների լէգէոնը։

Սակայն կայ մի դասակարգ, որ ցայսօր չի կազմակերպւած իր պրոֆեսիոնալ շահերով, որի մեծամասնութիւնը չի հետաքրքրւում հասարակական անց ու դարձով, չի կարդում, չի զարգանում, չի գրում, չի ապրում, չի զննում այն, ինչ որ այսօր ամբողջ հայութիւնն է ապրում, այլ միայն քաշւել է իր անձնական որջի մէջ և դարձել է սոսկ չինովնիկ։ Դա հայ ուսուցչութիւնն է։

Եւ այսօր, ճեմարանի ուսուցչական խումբը իր բռնած դիրքով և դատապարտելի լռութեամբ գալիս է մեր ասածները կրկին անգամ ապացուցելու։ Այս խնդրի վրայից լռութեամբ անցնել անկարելի է։

II

Վերջերս «Հորիզոն»-ը ծանրացաւ մի չատ կարևոր հարցի վրայ. դա այն է, որ Կովկասահայը, նոյնիսկ համեմատութեամբ վրացիների և մահմեդականների, չի պահում բաւականաչափ պարբերականներ, ամսագրեր, շաբաթաթերթեր։ Շատ ցաւալի է, իսկապէս, արձանագրել, որ այսօր մենք զուրկ ենք գրական-հասարակական մի լուրջ ամսագրից։

Մանկավարժական աշխարհում արդէն նկատւում է ծայրայեղ բոբիկութիւն։ Ունէինք «Նոր Դպրոց», որ 5—6 տարի իր տժգոյն գոյութիւնը մի կերպ քարշ տալուց յետոյ, այժմ արդէն... Ինչ է, կարելի չէր այդ ամսագիրը։ Ոչ։ Գոնէ մեր մանկավարժների մտաւոր պահանջներին գոհացում կը տար։ Եւ այդպիսի մի օրգան խիստ կարևոր ու անհրաժեշտ է Կովկասի մեծաքանակ հայ ուսուցչութեան համար։ Ապա ինչու չի հրատարակւում։ Պարզ է. որովհետև չի կարդացւում, թէկուզ ձրի էլ բաժանւի։ Իսկ ինչու չի կարդացւում...

Պ. Վարանդեանի մատնանշած հայ ուսուցչութեան զգալի մեծամասնութիւնը կազմող «երիտասարդ ծերերին» շնորհաւորում ենք Պուշկինի «и жить торопится, и чувствовать спѣшить» գեղեցիկ դարձւածով։

Գիսակ

Դորի, 2 փետր.

ԹԻՒՐԻՄԱՑՈՒԹԻՒՆ Է

(Նամակ խմբագրութեան)

Վ. Բրիւսովի ընդհանուր խմբագրութեամբ հրատարակւող «Поэзія Арменiи» ռուսական ժողովածուի շուրջը պտտում են մի չարք սխալ և թիւր լուրեր, որոնք, դժբախտաբար, նախ քան ստուգւելու կարիք զգալու, արձագանք գտան նոյն իսկ մամուլի էջերում։

Այդ սխալ տեղեկութիւնները թիւրիմացութեան զոհ են դարձրել պ. Արշակ Չօպանեանին, («Հորիզոն» № 23), որի յօդւածին յենւելով նոր թիւրիմացութիւնների մէջ են ընկնում պ. Մ. Վ. («Հորիզոն» № 24) և ուրիշները։

Նախ պ. Չօպանեանը իր տարակուսանքն է յայտնում, որ վերոյիշեալ ժողովածուի մէջ տեղ չեն գտել այնպիսի գրողներ, ինչպէս օրինակ՝ Երիժեան, Սրւանձտեան, Գր. Զօհրապ, Ռ. Զարդարեան և այլն։ Այո, նրանք տեղ չունին այդ ժողովածուի մէջ. Եւ այդ լոկ այն պատճառով, որ նրանք արձակագիրներ են, իսկ մեր կատարած ընտրութիւնները միայն տաղաչափական գրականութիւնից է։

Անստոյգ սխալ է, որ Ալիշան, Պէշիկթաշլեան, Պատկանեան, Աւոմ Նարճանեան և Դ. Վարուժան վրիպել են մեր ուշադրութիւնից։ Սխալ կը լինէր այդ եզրակացութեանը գալ նոյն իսկ Վ. Բրիւսովի դասախօսութեան հիման վրայ, որովհետև սա բանաստեղծը իր դասախօսութիւններին կարդացել է միայն իր արած թարգմանութիւնները, մինչդեռ ժողովածուին մասնակցում են մի չարք յայտնի բանաստեղծներ, որոնք նոյնպէս զանազան հեղինակներից թարգմանութիւններ են անում։

Վերջապէս, իր, Բրիւսովի, գրքին են պատկանում Պատկանեանի «Հիմի Էլ լռենք»-ի, Դ. Վարուժանի «Հայկականներուն որորանի» հոյակապ թարգմանութիւնները, որ բանաստեղծը, արտաընդոստ ծափերի տակ, կարդաց Մոսկւայի դասախօսութեանը, յունւարի 28-ին։

Թէ Ալիշանը, թէ Պատկանեանը, թէ Սիամանթօն, թէ Վարուժանը և թէ ուրիշները,—որոնց վրայ, դուցէ, կանգ չէ առել Բրիւսովը Թիֆլիսում,—իրենց պատշաճ տեղն են գրաւել ժողովածուի մէջ, հետեւապէս միանգամայն անտեղի և վաղաժամ է վրդովւել և մեղադրել Բրիւսովին շրջապատող հրահանգիչներին ու թարգմանիչներին, որոնք, իբր թէ, «մի այսպիսի Համազգային գործի մէջ մոցնում են ինչ որ տենդենց, միակողմանութիւն և ակնառութիւն»...

Ի գիտաց խմբագր. Մասնաժողովի
Կարէն Միքայէլեան

Մոսկւա, 8 փետր.

Խմբագրութեան կողմից.—Տպում ենք անփոփոխ պ. Միքայէլեանի նամակը։ Զգիտենք, թէ ով է մեղադրել Բրիւսովին։ Մոսկւայի խմբագրական մասնաժողովը աւելի լաւ կանէր, եթէ ի տեղի «թիւրիմացութիւնները» որոնելու՝ գէթ խոստովանէր—պ. Ստ. Մամի-

ԴԻՏՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՍԱՅԱԹ-ՆՈՎԱՅԻ ՄԱՍԻՆ

II

Հպատակելով ժամանակի արւեստի խոտ ու նեղիչ պահանջներին՝ Սայաթ-Նովան ամենադժւարին ձևերի մէջ նոյամ Յնում է բանաստեղծ, հանգէս երևալով զարմանալի հնարամտութիւն տեղ-տեղ միայն բռնաբարելով մեր լեզուն։ Այս անգամ մեզ զբաղեցնում այդ արւեստի մի կողմը միայն, տաղաչափական թերացումները, որ …ելի հրատարակութեան վերագրելի …, քան վարպետին։

Ինչ վերաբերում է նրա արւեստին …ընդհանրապէս՝ դա մի բարդ ու մեծին …դիր է, յատուկ հետազօտութեան …մանի, որ պէտք է կատարել, կա…կելով մեր հին, աշուղական, հայ …ողովրդական, պարսկական, զուցէ …և թաթար ժողովրդական ար…ստի հետ։ Զափազանց մեծ օժանդակ …լինէր պարսկական և թաթարա…ն եղանակների ծանօթութիւնը։ …Սայաթ-Նովան ստեղծել է, որ երգէ …ագի ընկերակցութեամբ. հին եղա…կներն այսօր չկան մեզանում և …ծ բանաստեղծի րիթմի ըմբռնումը …ժարանում է գրանով։ Այս մասին …իթ կուչենանք խօսելու մի ուրիշ …գամ։ Դառնանք մեր սահմանափակ …փոքր ինչ ձանձրալի նիւթին՝ առա…րկելով մեր ուղղումները։

Ա. երգի սկիզբն է (էջ 43).

Մէն սազի մէչըն զօված զուն թամամ
զան իս, քամանչա.
…րագ մարթ քիզ չի կանա տէսնի՝
զուն նըրա պաւն իս, քամանչա.

Երկրորդ տողի մէջ մի վանկ աւել է և ստիպում է «չի կանայ տեսնի»-ն կարդալ այնպէս, իբր թէ գրած լինէր «չի կ՚նայ տեսնի»։

Մեզ թւում է, որ «քիզ» բառն աւելորդ է. դուրս նետելով կը ստանանք.

Նաքագ մարդ չի—կանայ տեսնի—
զուն նրա պաւ—ն իս, քամանչա.

որ նման է նրա ուրիշ երգի մի տողին.

Ամեն մարթ չի—կանայ խըմի—իմ
ջուրըն ու—րիշ ջըրէն է.

Դ երգի մէջ կարդում ենք (չորրորդ տուն, էջ 55).

Թէզուզ թաքավուրըն կանչէ, թէզուզ
Լօղըման հէքիմըն՝
Վ՛ուր մէ դարըզս կու հասկանայ նա,
զուգունըս զաղին կարօտ է.

Երկրորդ տողում մի վանկ աւել է՝ «նա», որ կարծում ենք առաջ է եկել «հասկանայ» բառի վերջին վանկի երկրորդ անգամ գրելուց (Բնագիրը վրացերէն գրած լինելով՝ այդ չփոթութեանը չէր կարող արգելք լինել «հասկանայ» բառի «յ»-ն, քանի որ նա չէր կարող լինել բնագրում, պարզապէս գրւած պիտի լինէր ნა—նա)։ Ուղղելով կունենանք.

Վ՛ուր մէ դարըզս կու հասկանայ, զու-
գունըս զաղին կարօտ է։

Թ երգում պատահում ենք (երրորդ տուն, վերջին տող, էջ 69).

Ծովի պէս ուրաղան իմ տալիս, գըժ-
ւիլ իմ Արազի նման.

Այդ տողում եւս մի վանկ աւելի է և խանգարում է հատածների ուղիղ բաժանման։ Մեզ թւում է, որ որ «ուրաղան»-ի փոխարէն պէտք է լինի «ուրզան»*)։ Ուղղելով կը կարդանք.

*) Դոււռուցէք, օրինակ չուլաւէրցիք ասում են «ուրզան»։

Ծովի պէս ուրզան իմ տալիս, գըժւիլ
իմ Արազի նման։

Իր հին ձևով այդ տողը երգել իսկ չի լինի...

Լ երգի տողերից մինն է. (երկրորդ տուն, երրորդ տող, (էջ 127)

Տեսնօղըն հէյրաթ կու մընայ՝ էտ քու
սիրուն մահի ջամալից.

Այս տողում նոյնպէս աւել է մի վանկ։ Շատ հաւանական է, որ «մահի» բառը երգւել է սահելով «ի»-ի վրայից, իբր թէ գրւած լինէր «մահ՛ ջամալից»։ Իսկապէս պարսկերէնում «մահ ի ջամալ»-ի «ի»-ն այնքան է քացւում, որ «ի»-ն թռչելով է արտասանւում։ Ուղղումը մեզ կը տայ այսպիսի տող.

Տեսնօղըն հէյրաթ կու մընայ՝ էտ քու
սիրուն մահ՛ ջամալից։

Երգ ԼԲ (էջ 131, վերջին տող) կարդում ենք.

Խուսոօֆիս արած միխկըղ. չանիս ին-
քար, Սայաթ-Նովա.

Պակասող վանկն առաջին բառի մէջն է, որ իր տեղը գնելով կը ստանանք չիտակ տող.

Խոսրովանիս արած միխկըղ, չանիս
ինքար, Սայաթ-Նովա.

ԼԸ երգի վերջին տողն ասում է (էջ 146)

Խաթարբանդով չարա ու չարղախ, կօշկ
ու ամարաթըն զուն իս։

Այս կաղլիկ տողը միանգամայն կը բուժւի, եթէ «ու»ն տանենք իր տեղը, այսպէս.

Խաթթարանդով չարա չարղախ, կօշկ
ու ամարթըն զուն փա*)

*) Իսկապէս «Խաթարբանդով» բառի մէջ «Բ»ն պիտի կրկնւի և ոչ «ր»ն. դա մի բարդ բառ է. խաթթ—բանդ.

ԽԱ երգն ունի այսպիսի մի տող (չորրորդ տուն, էջ 151).

Բարօվին բարով չիս տա՝ թաքավուրի
սալամի պէս։

Այստեղ մի վանկ պակաս է. կամ «բարովին» պէտք է լինի—«բարովագին» կամ՝ «տաւն պիտի լինի—«տալիս»։ Ուղղածը կը հնչէ այսպէս.

Բարովին բարով չիս տալիս՝ թաքա-
ւուրի սալամի պէս.

կամ՝

Բարովագին բարով չիս տայ՝ թաքա-
ւուրի սալամի պէս։

Նոյն երգի վերջին տան մէջ պատահում ենք.

Նրիք քսան ու տասըն խալըն էրէսիդ
բօլօրքըն չար ա.

Այս ձևով տողն այն գեղջում կը լինի անթերի, եթէ «քսան» բառը մի վանկով արտասանենք։ Մեզ թւում է աւելի բարեհնչիւն և ուղիղ կը լինի այսպէս կարդալը.

Երիք քըսան ու տաս խալըն էրեսիդ
բոլորքըն չար ա։

ԽԲ երգի մէջ կայ մի տող (էջ 156, վերջին տուն, երկրորդ տող).

Չէսիդ ունիս թաս, լըցնիս ինձ տաս՝
ղուրբան իմ Յօվուն.

Այս տողի մէջ եւս պակաս է մի վանկ. կամ «լըցնիս» բառը երգւել է «լըցընիս» կամ «լըցնիս ու»։ Այսպիսով հնարաւոր է երկու ուղղում.

Չէսիդ ունիս թաս, լըցընիս ինձ տաս՝
ղուրբան իմ քօվուն.
Չէսիդ ունիս թաս, լըցնիս ու ինձ
տաս՝ ղուրբըն իմ քօվուն.

ԽԴ երգի մէջ տեսնում ենք այս երեք տողը. (էջ 164).

Լաց ըլիս՝ աչկըդ զայ անիս,
Դաստայ ռէհան փայ անիս,
Արտասունքըդ՝ չոյ անիս.

Վերջին երկու տողը մի վանկով պակաս են ինչպէս առաջին տողից, այնպէս էլ նոյն երկար երգի համապատասխան տողերից, այսպէս օրինակ՝

Անգաճ արա, բարիթաւուր. կամ՝
Յանի պէս դիւան իս անում. կամ՝
Ուս ու տխս արա, խմացի, և այլն։

Բացի այդ՝ առաջին տողի «աչկըդ» բառի «ըդ» վանկը՝ այսպէս ասենք՝ ռիթմաբար մասնիկ է.

Լաց ըլիս՝ աչ | կըդ զայ անիս.

Դրան ներդաշնակ՝ պէտք է ուղղել երկրորդ տողը.

Դաստայ ռէհա—նըդ փայ անիս.

Երրորդ տողի համար դժւարանում ենք ուղղում առաջարկել։ Դուցէ պէտք է լինէր՝

Արտասունքնի | ըդ չայ անիս։

ԾԸ երգում պատահում ենք երկու տող. (էջ 168, երրորդ տուն).

Ես կանչում իմ զայանին. Նու(ն),
այիբ(ա), զայի(զ) անին *)։
Դուն իս ասի՝ նահախ տիղ, եարի
սիրուն զայ անին։
Շահն էր քաշի, չէր գիտեա էս իմ
բաշած զայանին։

Առաջին տողն անհարթ է։ Ոտանաւորի չէնքից ու յանգից երեւում է, որ պէտք է լինի ոչ թէ «զայի», այլ՝ «զայ» նախ՝ որ յանգել կարողանայ երկրորդ տողի «զայ անին» և երրորդ տողի «զայանին» բառերի հետ. երկրորդ՝ «զ» տառի անունը «զա(յ)» է և ոչ «զայի»։ Բնագրում գրւած է եղել «զայի» այն պատճառով, որ վրացերէնը մեր «յ»ն կարող էր տառադարձել «ի»ով (ხაი)։ Բայց եթէ ուղղենք ու գրենք «զայ», այն ժամանակ տողը մի վանկով պակաս դուրս կը գայ։ Կարծում ենք, պէտք է որ այդ տողն այսպէս եղած լինէր.

*) Այբէնին՝ նօց անին։

Ես կանչում իմ զայանին. Նու, այիբ
ու զայ անին։

Այս ուղղումը («ու»ի յաւելումը) անսովոր մի տարր չի աւելացնում Սայաթ-Նովայի գրութեան ձևին։ Նոյն երգի վերջին տան մէջ ինքն է գրում կիրառելով «ու»ն.

Ես կանչում իմ մասանին. սէ (ս) ու
այիբ (ա) մաս անին։

Նոյն (ԾԸ) երգի վերջինթեր տան մէջ տեսնում ենք. (էջ 169)

Բէմուրվաթ եար, խիլքըս գըլխէս մի
տանի.
Դարդիրըս չտտացաւ բանի մէ քանի.
Գիդիմ՝ վուր, եար, ինձ լայիղ չ՛իս
անի՝
Դուն մէ թաքավուր իս, ես մէ խիզմ
դավրիշ։

Այս քառեակի երրորդ տողում մի վանկ է պակաս, որ կարելի է ուղղել

Գիդիմ՝ վուր, եար, ինձի լայիղ չ՛իս
անի.

«Ինձ»-ի տեղ «ինձի» գնելը օտարոտի չպիտի թւայ Սայաթ-Նովայի լեզւի համար, քանի որ նոյն երգի վերջում նա ինքը գրում է.

Կու մէռնիմ, էլ ինձի պէս չ՛իս ու-
սանի.

Անա այն բոլոր տաղաչափական թերութիւնները, որ պատահում են Սայաթ-Նովայի երգերում՝ Գ. Ախվերդեանի հրատարակութեամբ։ Ընդունելով մեր առաջարկած ուղղումները, կունենանք՝ տաղաչափութեան տեսակէտից՝ անթերի Սայաթ-Նովա։

Ն. Ա.

digitised by A.R.A.R.@

կոնեանի պէս—որ Ալիշան, Պատկանեան, Պէշիկթաշլեան, Սիամանթօ «բաւարար չափով չեն ներկայացւած» ժողովածուի մէջ: Որ հարիւր ներքում էլ տպեն Մօնթէայի թարգմանիչները,—չեն կարող հերքել այն՝ որ «մի այսպիսի գործի մէջ յիրաւի մտցրել են տենդենց, միակողմանիութիւն և ակնառութիւն»: Ցաւալի է, որ այդքան տարրական մի բան հասկացնելու համար՝ հարկ եղաւ բարձրացնել լրագրական աղմուկ: Միանգամայն իրաւացի են Զօպանեան, Փափազեան, Եզիկեան, երբ թելադրում են՝ փոքր ինչ աւելի խնամքով կազմակերպել նման ձեռնարկները:

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

(Տպագրւում է գրաք. և մամ. կանոնադրութեան 114 յօդ. յաւ. 12-րդ կէտի հիման վրայ):

—

«Հորիզոնի» № 33-ի «Ազգային մըշակոյթը որպէս ազդակ համաշխարհային պրօգրէսի»—յօդուածում պ. Մ. Վ.-ն թոյլ է տուել իրեն ոչ միայն աղաւաղել իրողութիւնը, առաջ բերելով չեղած փաստեր, այլև իմ հասցէին գործ է ածել վիրաւորական արտայայտութիւններ:

Յունուարի 30-ին և փետրուարի 6-ին պ. Բաջազնունու դասախօսութեան շուրջը տեղի ունեցան ընդդիմախօսութիւններ, որոնք, եթէ չեմ սխալւում, ժխտեցին դասախօսի ազգային քաղաքակրթութեան մասին առաջադրած տեսակէտները:

Արտայայտելով այս խնդրի մասին իր հայեացքները, յօդուածագիր պ. Մ. Վ.-ն իմ հասցէին ուղղել է ի միջի այլոց հետևեալը.—«Մէկը նոյն իսկ հայ պարոններից այնքան հեռու գնաց, որ յայտարարեց, թէ հայոց լեզուն այնքան աղքատ է, որ ընդամենը ունի 90 սեփական բառ... Աւելի ևս. հայ նէօֆիտը այնքան էր տարւած իր լեզուն զցելու, նսեմացնելու տենդով, որ... Չգիտեմ, թէ որքան ծանօթ են հայ լեզւին այդ թեթևամիտ տղաները, որոնք մի առանձին հաճոյք են զգում ամեն տեղ իրենց ազգային սրբութիւնները ջրծելու...»

Մինչ հայոց լեզւի մասին ես չեմ ասել այն, ինչ վերագրել է ինձ յօդուածագիրը: Եւ իսկապէս. ես չէի կարող ու չեմ ասել, իբրև թէ հայոց լեզուն այնքան աղքատ է, որ ընդամենը ունի 90 սեփական բառ...Առաւել ևս չէի կարող ես հեգնել ու նսեմացնել լեզուն: Առարկելով պ. Բաջազնունուն, ես ասել եմ. լեզուն ըստ իր ծագման պարագաների ազգային է: Բայց ենթակայ լինելով էվօլիւցիայի օրէնքին, նա կերպարանափոխւում է: Այդ փոփոխութիւնը կատարւում է ի ձեռս լեզւի ազգային տարրերի և յօգուտ նրա համամարդկայնացման: Դրելով ամբողջական փոփոխութիւններ, լեզուն կորցնում է իր բովանդակութեան ազգային տարրերը ու սատնում է ընդհանուր, համամարդկային կերպարանք: Եւ այլպէս էլ չէր կարող լինել: Լեզուն հզօրագոյն գործօն է որպէս արտայայտիչ մեր ներքին հոգեկան աշխարհի. Նա է արտայայտում մեր հասկացողութիւնները, ապրումները, զգացմունքը և այլն: Սակայն հոգու այդ պարունակութիւնը, նոյնպէս ենթակայ լինելով էվօլիւցիայի ազդեցութեանը, կերպարանափոխւում ու աստիճանաբար համամարդկայնանում է: Ժամանակակից մարդու հասկացողութիւններն ու ապրումները, լինեն դրանք գիտական թէ կրօնական, իրաւական թէ բարոյական, առաւելապէս համամարդկային են և ընդհանուր բոլորի համար: Լեզուն, որպէս արտայայտիչ այդ հոգեկան արժէքների, համակերպւում է իր ներքին բովանդակութեանը և անվերջ կերպարանափոխւում դէպի համամարդկայինը: Այդ է պատճառը, որ ներկայիս իւրաքանչիւր լեզու ազգային է շատ քիչ տոկոսով, աննշան չափով:

Հայոց լեզուն, ինչպէս ենթադրում է պրոֆ. Մառը, ունի մօտ 90 արմատներ, իսկապէս ազգային ծագում ունեցող բառեր: Իսկ նրա արդի էութիւնը և հարուստ ձևերը արդիւնք են զանազան ազգերի ու լեզուների շփումի: Յայտնի է, որ հայոց լեզուն ենթարկւել է ասորական, պարսից, արաբական, յունական, լատինական և այլ լեզուների ազդեցութեանը, սնւելով վերջինների լեզւային հարստութեամբ և գաղափարներով:

Այս է եղել իմ առարկութիւնը լեզւի մասին:

Իսկ ինչ վերաբերում է յարգելի յօդուածագրի իմ հասցէին ուղղած միւս նկատողութիւններին, պէտք է յիշել, որ պ. Բաջազնունու դասախօսութեան հաշիւը տպագրւած էր նաև „Кавказск. Слов." թերթի № 31-ում, որտեղ մօտաւորապէս բերւած է և իմ առարկութիւնը: Ահա թէ ինչ է գրւած այդ թերթում.—

«Г. Амбарцумianъ иллюстрировалъ свои возраженія референту ссылками на историческую эволюцію познаній въ области права, общественной морали, науки и культуры. И право, и мораль, и наука, и всѣ наиболѣе цѣнныя пріобрѣтенія уже въ настоящее время дѣлаются достояніемъ всего человѣчества, а не отдѣльныхъ націй. Даже языкъ, нарѣчія народовъ, подъ вліяніемъ эволюціи, имѣютъ тенденцію къ сліянію въ одинъ общечеловѣческій языкъ».

Անկասկած, ամեն ինչ պարզ է և էլ աւելի ակներև կը լինի, եթէ զուգադրւեն վերոյիշեալ տողերը պ. Մ. Վ.-ի արտագրութեան հետ:

Բայց թէ ինչ եզրակացութիւն պիտի անել Մ. Վ. սկզբնատառերի տակ թաքնւած պարոնի մասին, համեմատելով վերոյիշեալը նրա իմ հասցէին ուղղած տողերի հետ, այդ թողնում եմ հասարակութեան դատաստանին:

Թող խօսեն փաստերը:

Թող իրենք ընթերցողները ասեն, թէ որն է թեթևամիտը և տղայականը. այն, ինչ իմ մասին գրած էր պ. Մ. Վ.-ն, թէ՞ յիշեալ զուտ պատմական հայեացքը:

Հ. Համբարձումեան

ԼՐԱՏՈՒ

ԹԻՖԼԻՍ

Կովկասի Փոխարքան փետրուարի 19-ին, ցերեկւայ ժամը մօտ 3-ին այցելեց Վրաստանի էկզարխ Պլատոն արքեպիսկոպոսին:

◆ Քաղաքների Միութեան ներկայացուցիչը հեռագրում է, որ Մուշում կայ մօտ հազար հայ, որոնք կարօտ են օգնութեան: Այդ բանի համար դիմւած է գաղթականական գործի գլխաւոր լիազօր գեն. Թամամշևին:

◆ Հաստատ աղբիւրից մեզ հաղորդում են, որ Երզրումի հինգօրեայ յամառ գրոհների ժամանակ քաղաքի պատերի տակ հերոսական մահով ընկել է «Հէքիաթ Արևի տակ» գրւածքի երիտասարդ ու յուսատու գրող սպայ Ալեքսանդրապոլցի Իսահակ Իսահակեանը, որը իր քաջութեան համար արժանացած է զինւորական բարձր շքանշանների: Նրա դիակը բերւած է Ալեքսանդրապոլ. Թաղումը տեղի կունենայ իր հայրենի քաղաքում:

◆ Կիսլովոդսկի քաղաքային դումայի մի խումբ իրաւասուների մէջ միտք է յղացել դումա մտցնել գեներալ Ն. Ն. Իւդենիչի Կիսլովոդսկի պատւաւոր քաղաքացի կոչւած տալու հարցը:

◆ Ինչպէս յայտնի է, մի խումբ կանայք միտք էին յղացել Թիֆլիսում բանալ կօօպերատիւ ճաշարան թանգութեան դէմ կռւելու համար և այդ պատճառով անկետայի թերթիկներ էին բաժանել ազգաբնակչութեանը, ճաշարանը որ քաղաքամասում բանալու յարմարութեան և նրան աւելի օգտակար դարձնելու մասին կարծիքներ հաւաքելու համար: Այժմ այդ գործին նախաձեռնող կանայք ստացել են 500-ի չափ գոհացուցիչ կարծիքներ և խորհուրդներ, որոնք անպայման ի նկատի կառնւեն, ճաշարանի բացման դէպքում, բացի այդ այժմեանից գրւել են 20 հոգի ճաշողներ: Քաղաքային վարչութիւնը խոստացել է իր աջակցութիւնը:

◆ Պահեստի զինւորների ընտանիքներին օգնող Թիֆլիսի յանձնաժողովի նախագահի կարգադրութեան համաձայն, 12 քաղաքամասերի հոգաբարձուների տրամադրութեան տակն է դրւած 6000 ռ. պահեստի զինւորների ընտանիքներին բաժանելու համար:

◆ Փետրուարի 18-ին կայացաւ պահեստի զինւորների ընտանիքներին պաշտպանող յանձնաժողովի նիստը, որը քննեց Մ. Ն. Աթարբէկեանի այն առաջարկը, որով վերջինս, ի նկատի ունենալով կեանքի ներկայ սարսափելի թանգութիւնը՝ գտնում է, որ պէտք է աւելացնել պահեստի զինւորների ընտանիքների փայը 2 ռ. 10 կոպէկով, որով կը լինի 6 ռ. 60 կ.: Պ. Աթարբէկեանի այդ առաջարկը ընդունւել է: Նոյն ժողովում որոշեց ցուցագրել և վերստուգել նպաստ ստացող ընտանիքների թիւը. ստուգումը պիտի կատարեն թաղական հոգաբարձուներ, պաշտօնեաներ և այդ գործը կատարելու համար հրաւիրւած անձեր:

◆ Քաղաքների Միութեան Կովկասեան բաժանմունքի կոմիտէն իր վերջին նիստում որոշեց Տաճկահայաստանից նոր փախած գաղթականների համար Սարիղամիշում բանալ 520 մահճակալով նոր հիւանդանոց:

◆ Փետրուարի 21-ից ֆունիկուլիօրի վագոնների երթևեկութիւնը նորոգւում է, որովհետև ֆունիկ. վարչութիւնը այժմ բաւականաչափ քարածուխ, նաւթ և մազութի պաշար ունի:

◆ Հինգշաբթի, փետրուարի 18-ին, Վ. Տէր-Զաքարեանի նախագահութեամբ տեղի ունեցաւ Թիֆլիսի բորսային կոմիտէի նիստը, որին մասնակցում էին Թիֆլիսի վաճառականների ներկայացուցիչները և մարզանից արդիւնաբերողների խորհրդի անդամները: Ժողովում որոշեց ընտրել երկու ներկայացուցիչ, որոնք միանալով վերաքննիչ յանձնաժողովին՝ վերաքննեն տեղական, շրջանների և Անդրկովկասի պատերազմա-արդիւնաբերական կոմիտէների հաշիւները: Այդպիսիներ ընտրւեցին՝ Տէր-Զաքարեան և Սուլխանով:

◆ Այսօր, փետրուարի 21-ին, Հաւլաբարի Հասարակական ակումբում, ժողովրդական համալսարանի ընկերութեան նախաձեռնութեամբ Յովակիմ Սօլովեանը կը կարդայ մի դասախօսութիւն հետևեալ նիւթի մասին. «Նորագոյն հայ բանաստեղծութեան մոտիվները»: Սկիզբը առաւօտեան ժամը 11-ին, տոմսակների գները՝ 5—10 կոպէկ:

◆ Խմբագրութիւնս ստացաւ «Մարս տակը կանաչ է» խմբերգ քառաձայն խառն խմբի համար, երաժշտութիւն Դ. Ղազարեանի. լոյս են տեսել նոյն հեղինակի «Նազէի օրօրը» (պատկեր) «Արցունքի հովիտից», դաշնամուրի ձայնակցութեամբ և «Ջոյզ աչեր» (դուէտ) դաշ. ձայնակ.:

◆ Հայ Օրիորդաց կոմիտէի որբանոցի օգտին պ. Տիգրան Եսայեանից ստացել է 15 ռ., հանգուցեալ Խ. Խօջամիրեանի գագաղի վրայ պսակ գնելու փոխարէն:

◆ Վրաստանի էկզարխ Պլատոնը Արտիստական ընկերութեան դահլիճում կարդաց մի դասախօսութիւն իր դէպի Ամերիկա արած ճամբորդութեան մասին: Նորին բարձր սրբազնութիւնը մանրամասն և իրոնիայով նկարագրեց այն արգելքները, որոնք ռուսաց և գերմանական կառավարութիւնների կողմից յարուցւում էին ռուս բանւորների հանդէպ, երբ վերջիններս խըմբերով Ամերիկա էին գնում աշխատելու համար: Աւելի մանրամասնօրէն նկարագրեց Ամերիկայի ռուս բանւորների կեանքը և Ալեասկա հողաշերտի մասին, որ ռուսները ծախել էին Ամերիկային: Ալեասկա հողամասը, որ ամերիկացիները ռուսներից գնել են 16,000,000 ռուբլով, այժմ ամեն տարի տալիս է 18,000,000 ռուբլուց աւելի արդիւնք: Դասախօսութեան ներկայ էին Փոխարքայի քաղ. մասի օգնական Օրլովը, նահանգապետը, քաղաքագլուխը և ուրիշ պաշտօնական անձինք: Վրաստանի էկզարխը մտադիր է Բորջոմի գաւ. ազնւականների հողային բանկին պատկանող նախկին Նազիրովի կալւածքը գնել և այնտեղ ուղղափառ երեխաների համար բաց անել հոգևոր-արհեստաւորաց դպրոց:

◆ Ազգային Բիւրօն մեզ խնդրում է յայտնել, որ յունւարի 8-ից յետոյ ստացել է հետևեալ նւիրատուութիւնները. Բագւի Հայկական կոմիտէից 25,000 ռ., Թէոդոսիայի Հայկական կոմիտէից 500 ռ., Սուխումի Հայկական կոմիտէից 600 ռ., Թիֆլիսի Հայկական կոմիտէից 825 ռ., Կահիրէի Հայկական կոմիտէից 5,000 ռ., պ. Լալայեանից (Կահիրէից) 300 ռ., Ժընևի հայ ուսանողներից 600 ռ., Ռոստովի Հայ Կանանց կոմիտէից 120 ռ., Կովկասի Հայոց Բարեգործական ընկերութեան Դերբենդի ճիւղից 160 ռ., Հիւսիսային Ամերիկայի Չըսի քաղաքի Վասպուրականի Ուսումն. ընկերութիւնից 175 ռ., Օդեսայի Հայկական կոմիտէից 1,000 ռ., Բախմուտի Հայկական կոմիտէից 800 ռ., Նիւ-Եօրքի Երզնկացւոց ընկերութիւնից 250 ռ., Անգլիայից «Արև»-ի խմբագրութեան միջոցով 486 ռ. 35 կ.: Բացի դրանից կամաւորների ընտանիքների օգտին նւիրել են մի-մի օրինակ ալբոմի համար հետևեալ անձինք. Ս. Յարութիւնեան—25 ռ., Ա. Նահապետեան—(Գրեբենկա կայարան)—25 ռ., Տաշքենդում՝ Ոսկան Աղաջանեան—15 ռ., Ա. Խաչումեան—10 ռ., Արսէն Մելիք-Ղարագեօզեան, Ա. Միքայէլեան, Գ. Գասպարեան, Գ. Ղարաքեշեան, Խ. Սարգսեան, Կ. Միքայէլեան, Մ. Խարազեան, Ն. Թումանեան, Շամիր Գէորգեան, Ն. Աւագեան, Յովհաննէս բէկ Մազաթեան, Մ. Կարապետեան, գեներալ Լ. Ա. Փօլոսեան—10-ական ռ., Անգլիկապետեան երկրի Արտիկ կայարանում՝ Ս. Մարութեանց, տիկին Բ. Մարութեանց, Արշակ Միրզոյեան—15-ական ռ., Բ. Մելիք Ալլավերդեան, Գ. Յովհաննիսեան, տիկին Մ. Ստեփանեան, Ս. Ղազարեան—10-ական ռ., Ս. Սարգսեան, Ա. Պետրոսեան, Ս. Յարութիւնեան, Ի. Ստեփանեան և Զ. Ստեփանեան—8-ական ռ.: Սամարղանդում պ. Յ. Շաւարշի միջոցով նւիրատուների անունները արդէն տպւած են «Հորիզոն»-ի № 35-ի մէջ:

◆ Փօղոս Դաւթեանը, Նիկ. Հաւրապետեանը և Մկրտիչ Բէշիշեանը իրենց հանգուցեալ զոքանչ ախալցխացի Հերմինէա Գր. Աւետիսեանի գագաղի վրայ պսակ գնելու փոխարէն՝ հայ որբերի օգտին նւիրել են 60 ռ.:

ԿՈՎԿԱՍ

◆ Բագւի գեներալ-նահանգապետ Մարտինովը հասարակութեան համար հետևեալ պարտադիր որոշումներ է հրատարակել. 1) ներկայ փետ. 15-ից արգելւում է համախմբւել կամ կանգ առնել փողոցներում, 2) ժողովրդի ամեն մի համախմբումը անպայման պէտք է ցրւի, 3) ժողովրդի անկարգութեան բոլոր փորձերը կենթարկւեն նոյնիսկ հրացանազարկի պատժի, 4) մինչև կարգը վերականգնելը պէտք է բոլոր խանութները, առևտրական և զւարճական հիմնարկութիւնները փակւեն երեկոյեան ժամը 6-ին, 5) երեկոյեան ժամը 7-ից յետոյ արգելւում է բոլորովին յայտնւել փողոցներում՝ ի բաց առեալ զինւորական պաշտօնեաներից և նշանաւոր անձնաւորութիւններից, որոնք ունեն պաշտօնական հագուստ: («Արև»)

◆ Բարձրագոյն դպրոցների տեսուչ Գալիչիկը Ռոստով է եկել այնտեղ մշտական համալսարան հիմնելու հարցը վերջնականապէս պարզելու համար: Առիթից օգտւելով, Նախիջևանի յաջորդ հայր Գէորգ Ջէօրէքչեանը տեսակցութիւն է ունեցել նրա հետ դպրոցաւարտներին առանց դըժւարութեան համալսարան ընդունելու հարցի առթիւ: Գալիչիկը գտել է, որ հնարաւոր է լարգել հայր Ջէօրէքչեանի խնդիրը, եթէ ընդլայնեն դպրոցի դասաւանդման խնդիրը: Հայր Ջէօրէքչեանի հրաւէրով Գալիչիկը ծանօթացել է դպրոցի դասաւանդման հետ:

◆ Երզրումի գրաւման լուրը Ռոստովի և Նոր-Նախիջևանի հայերի կողմից ընդունւել է չտեսնւած ոգևորութեամբ, որի առթիւ կատարւել են հանդէսներ և գոհաբանական աղօթք:

ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐ

ՌՈՒՄԱՆԻԱ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ

—

«Արև»-ը հետևեալ նամակն է ստացեր փետրուար 4 թւակիր.

«Ռումանիայէն Օտեսա հասան մօտ 20 հայ երիտասարդներ: Ռումանական կառավարութիւնը պաշտօնապէս յայտարարութիւնով մը պահանջած է կանոնաւոր անցագիր չունեցողներէն 15 օրւայ ընթացքին կամ զինւորագրւելու համար ներկայանալ զին. նախարարութեան և կամ հեռանալ երկրէն: Թիւրքական դեսպան Սէֆա-պէկը ոչ մէկ հայու անցագիր չտար: Շատերը անցագիր չունին: Ռումանիոյ մէջ թիւրքահայերու մեծամասնութիւնը բանւորներ են, երիտասարդ ձեռքեր, այնպէս որ շատերը հարկադրւած են որպէս զինւոր ծառայել ռուման բանակին մէջ:

Ասկէ [illegible] կարող էր հա-
կնալ Ռումանիոյ հայութեան դր
թիւնը:

Ինչպէս վերոյիշեալ գրութեան
ալ յիշւած է, ռումանահայ գաղու
մեծ մասամբ բաղկացած է երիտասա
տարրերէ, որոնցմէ շատեր անցագ
չունին: Ռումէն կառավարութի
տարի մը առաջ հայերու ձեռքը յան
նած էր «տօվարաշ» կոչւած վաւեր
գրեր, անոնց ձեռքէ առնելով թիւրք
կան հին անցագրերը, որոնք չէին
րագեր Ռումանիոյ թերք հիւպատո
ները: Թէ սոյն պաշտօնական թ
թերու արժէքն ինչ էր—մինչև վեր
ալ հայերն որոշ գաղափար չունէի
տիրող կարծիքն այն էր, որ ռուման
կան կառավարութիւնը այս եղան
կով «տօվարաշ» ունեցողներին
երկրի մէջ ապրելու իրաւունք
տար: Իսկ անոնք որ ունէին կանոն
ւոր անցագիր, կարող էին ստան
«Պիլէթ-տէ լիպէրէ բէթրէչէրէ» կա
Billet de libre séjour: Որքան որ տա
րի մը առաջ ամեն մարդ «տօվարաշ»
ստանալ կարող էր, առանց դժւար
թեան, սակայն վերջերս զայն ձե
բերելն շատ դժւար, գրեթէ աննար
էր դարձեր: Անցագիր չունեցողներ
կ'ուզէին երկրէն դուրս:

Ռումէն կառավարութեան հայերու
«բնակելու իրաւունք» տալն առա
ակնկալութեան չէր,—հայ երիտասար
դութիւնը ի հարկին զինւորագրել
միտքը, ինչպէս այսօր իրողութիւն
դարձեր:

Անշուշտ, ռումանահայ երիտա
սարդութիւնը կը նախընտրէր զին
րագրւիլ ռուսական բանակին, որպէ
կամաւոր, այնպէս նպաստած ըլլ
համար իր սիրած նւիրական գործ
հօս եւ արգելքներ, չարունակ արգ
ներ:

Որքան ցաւալի է այս:

—

Փոքր թիւ չեն կազմեր հայերը Ռու
մանիոյ մէջ: Բացի «ռումանացած»
հայերէն, որոնք սփռւած են երկրի ա
մեն կողմը, և որոնք «կրօնական հա
մայնք» մը կը կազմեն, զուրկ հայե
րէնէ, ազգային կրթութենէ: Հայե
կան Ռումանիոյ բոլոր քաղաքներու
մէջ. Պուքրէշ, Կալաց, Քոնսթանցա
Յօկշան են:

Ռումանիոյ հայերու մեծամասնու
թիւնը եկած է Թիւրքիոյ ներքին ո
ծովեզերեայ քաղաքներէն, հալածւա
թրքական բարբարոսութենէ. կան առ
ևտրականներ, երզնկացիներ, մուշե
ցիներ են, են: Կրցածին կօշկակա
րութեամբ, ուրիշ զանազան արհեստ
ներով, փոքր վաճառականութեամբ
այլ գործերով. կան նաև արժանիք
քանի մը մեծահարուստ վաճառական
ներ:

Այս երկիրը, շնորհիւ իր հարուստ
բերքին և բնածին արտադրութեանց
Գալիցկէններու փոքր տէրութիւններէ
ամենէն բարգաւաճ է, և բաղդատ
մամբ ամենէն քիչ ազատը համաշ
խարհային պատերազմէն:

Մաճակ

ՍՐՏԻՍ

—

Երգիր, սիրտ իմ, վէրքը երգիր
Տառապեալի, թշւառի.
Երգիր, սիրտ իմ, ցաւը երգիր
Որդեկորոյս մայրերի:
Գարուն կը գայ... ծաղիկ ու խոտ՝
Իրար փարւած՝ կը ժպտան,
Բլբուլ ու վարդ՝ իրար կարօտ՝
Համբոյր կը տան, կը խնդան...
Միայն անուշ-ընքուշ որդին,
Էլ յետ չի գայ գիրկը մօր,
Լուռ կը հանգչի նրա պաղ դին՝
Հեռուներում մենաւոր...
Նոճին տխուր օրօր կասի,
Լուսին, աստղեր կը սգան,
Հով ընկերն անթաղների
Կը լցնէյ չարական...
Երգիր, սիրտ իմ, վէրքը երգիր,
Տառապեալի, թշւառի.
Երգիր, սիրտ իմ, ցաւը երգիր,
Որդեկորոյս մայրերի:

Վահրենիկ Աղասեան

ԱՆՄԱՀԱԿԱՆ ՋՈՒՐ

(Բալմոնտից)

—

Դիւցազուններ հայրենի,
Դուք էք երկնի ջինջ կամար,
Ջեր մէջ ջրի, անտառի,
Ջայներ անուշ ու անմար:
Օրհնեցէք մանկութիւն,
Ինչպէս բուրք գայրագին
Օրօրում է մերկ նոճին
Լուռ շիրմի մօտ, ձեան տակին:
Գառանու մէջ ապրեցէք
Յաւերժ ումի կայծի պէս,
Ինչպէս ծիլը ճշմարտի,
Եկաք մթից դուք հանդէս:
Պսակեցէք ջահելին
Նորահրաշ ցնորքով,
Խորութիւնով վէպերի,
Ոսկեշողիկ ժպիտով:
Երբ ցնորքը ուզում էր
Սուզւել օրւայ ծփանքում,
Ընծայ բերիք դուք նրան
Զմրուխտ-Դուշը բարձունքում:
Երբ ցնորքին խառնւեց
Ինչպէս սուեր, վիշտ անեղ,
Դուք տանջանքը դարձրէք
Մի թափանցիկ ջինջ բիւրեղ:
Ակնթարթներ սուզւեցին...
Բարձրացրիք դուք մական.
Մանկութիւնը յետ բերէք,
Բերէք ջուրն անմահական:
Եւ ուր կան ուղիներ,
Ջեր պատկերը՝—աստղի պէս.
Դիւցազուններ,—աստւած էք,
Դուք պիտ ապրէք մշտապէս:

Ար. Խեկոյեան

ՕՐԱԳՐԵՍ

—

9 սեպտ.

Մեծ Վարդեսից

Կը բոլորէինք չորս եղբայրներս հայրէնիս շուրջ և մեր մանկական բոլոր ուշադրութիւնովը կը կախէինք անոր շրթունքներէն...

Հայրս սկսած էր պատմել մեծ հերոսի մը կախարդական պատմութիւնը...

...Ան Վիթօցի Բագէ կը կոչւէր: Աչքերը նման էին խորհրդաւոր աստղերու. որ անգամ մը անոնց նայէր, կը կախարդւէր ու կանչէանար հոն...

...Կանգնած էր մեծ մարդը խոր ձորի մը եզերքը, ահաւոր գործիքը ձեռքին՝ հայրենիքի արշալոյսին առաջին հորիզոնները բանալու... Մահաբեր գործիքը կորուսայ, Վիթօցը կարծանգ-նգէ...

...Զարնւած է ու ինկած Վիթօցի Բագէն, անոր պատռած սիրտը արիւն կը ցայտէ ու աստղերը կը մարին...

Կը լռէր հայրս:

Անկողնիս մէջ, կը խորհէի դեռ դժոխային գործիքին, խորհրդաւոր աստղերուն վրայ ու երազս շարունակութիւնն էր կախարդական պատմութեան...

. . . .

Հրավառ ճամբայէն, ձեռքերս կըրծքիս ծալլած, կը քալեմ մինակ...

Վիթօցի գիրկը թաղւած ձորակ մը կայ, ուր հեղեղները ժամանակի մէջ լեցնել կը ջանան ու վայրի ծառերը կը ծածկեն զայն...

Մահ մը բուէն, անծանօթ ուխտաւոր մը իր գմելիով երկու գիր է փորագրեր «Բ. Մ.»:

Կը հանգչիմ մարգին վրայ, ուր վերջին անգամ հանգչեցաւ ան ու երեսս կը դնեմ հոն, ուր թերևս իր արեան վերջին կաթիլն ինկաւ...

Ցերայ կելլեմ, կը ծնրադրեմ ու տառապագին, բայց յուսալի սրտովս կաղօթեմ...

21 սեպտեմբեր

Վճռեր էի ալ չգրել:

Որովհետև ճշմարիտը երազանքն է...

Ու բաւ ինձի.

«Պառկած՝ ծառերուն մէջէն երկինքը կը դիտեմ... ու ցեղիդ արիւնը կը հոսի, կը հոսի ու կիյնան կեանքերը՝ ինչպէս կիյնան տերևները աշնան՝ մազերուդ մէջ, կուրծքիդ վրայ»...

Բաւ ինձի.

«Վատերն ու երկչոտները ՝ցեղիդ, լռութիւնդ կըղձան արդէն, որովհետև դաւաճաններուն համար եղեռնին դէմ բողոքելն իսկ եղեռն է. ու որովհետև լռութիւնը կը փրկէ քեզ և քու հայրդ՝ որ այնքան նւիրական է քեզի»...

Բաւ ինձի...

... Իմացայ, հայրիկ, հերոսական ու տրտում ճամբուդ վրայ...

Բայց յանկարծ բունկեցաւ հօրս արիւնը երակներուս մէջ... ու մոլեգնած ոգւի՝ գայլութեամբ դողահար՝ կը խիծ ահա մատիս՝ ինչպէս կը խէ անպատւած հայուհին՝ դաշոյնը..

Եկո՛ւր, վրէժ բարեկամս, ըսէ կապարագոյն շրթներուս, կայծկլտուն բիբերուս մոլեգնութիւնը անոնց. անոնց ոսկրացած ջիղերուն մէջ կրակոտն ակռաներէս թոյն ծորէ. եկո՛ւր ու բոլոր թափով վրէժիդ՝ պատռէ անոնց անիրաւ կուրծքերը...

Ռաֆայէլ Զարդարեան

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ

ՄԵՐ ԴՊՐՈՑՆԵՐԻ ՏԱՍՆԱՄԵԱԿԻՆ

(1915—1916)

III*)

Այժմ էլ խօսենք մեր դպրոցների աշակերտութեան կրթութեան մասին:

Աշակերտների կրթական գործը մեզանում կաղում է ոչ միայն մեր ծխական, այլև մեր միջնակարգ դըպրոցներում, կաղալու գլխաւոր պատճառը ոչ այլ ինչ է, եթէ ոչ այն միջավայրը, որը մեր դպրոցներին մատակարարւում է աշակերտութիւն: Այդ միջավայրը, այն է՝ հայ ժողովրդի ստորին դասակարգը՝ դեռ կիսով չափ, գուցէ և աւելի խոշոր մասով զուրկ է ընտանեկան այն կրթութիւնից ու դաստիարակութիւնից, որ գիտէ ամենից առաջ, հենց իր տանը, իր յարկի տակ, բարքեր ազնւացնել և բնաւորութիւններ շտկել, որ գիտէ իր մատաղ հոգիներին այնպէս դաստիարակել, որ դպրոցի, ուսման տաճարի յարկի տակ, նրանց մնայ միայն պատւաստել աւելի վեհ զգացմունքներով:

Մեզանում, մեր աշակերտութեան ծնող դասակարգի ամենալայն խաւերում՝ այդ օրինակ ընտանեկան կրթութեան կատարեալ բացակայութիւն է տիրում: Մեր աշակերտութիւնը դըպրոց մտնելու հենց առաջին օրից ցոյց է տալիս իր անտաշ, անկազմակերպ վիճակը, որի պատճառով էլ խանգարւում է մեզանում աշակերտների կրթութեան, դաստիարակութեան գործի առաջադիմութիւնը:

Դպրոցը պէտք է, պարտաւոր է նոյն իսկ՝ յանուն իր տալիք ուսման յաջողութեան, աշակերտների կրթութեան ու դաստիարակութեան գործը կանո-

*) Տես «Հորիզոն», № 21 և № 25:

digitised by A.R.A.R.@

նըւոր և իրերին համապատասխանող հանգամանքների մէջ դնել։ Նա պարտաւոր է այդ կրթութեան խնդիրն առաջ տանել այնպիսի աստիճանական զարգացմամբ, որ աշակերտի համար յանկարծական և ոչ մի երևոյթ չառաջանայ, որ նա իր դպրոցական առաջին օրից սկսած՝ հետզհետէ, պարբերաբար նոր ու նոր պահանջների ենթարկւի և կարողանայ այդ բոլորը կամաց-կամաց իւրացնել ու մարսել։

Այս խնդիրը մեզանում, մեր ընտանեկան կրթութեան անկազմակերպ վիճակում, դեռ ընկնում է բաժին մեր դպրոցական գործի ղեկավարներին։ Բայց ցաւալին այն է, որ մեր դպրոցների վերաբացման ամբողջ մի տասնամեակում դեռ մի ուժեղ, ընդհանրական ձեռներէցութեամբ փորձ չէ եղել մտածելու այդ կրթութեան գործի կանոնաւորման, այդ դաստիարակութեան խնդրի լուսաբանութեան վերաբերութեամբ։

Կարգ ու կանոնի, դիսցիպլինայի բացակայութիւնը՝ աշակերտութեան հանդէպ ստեղծում են այնպիսի պայմաններ, որոնց ընթացքում տուժում է ուսման գործը, առաջադիմութիւնը և, որ գլխաւորն է, դպրոցի աշակերտը դեռ իր աշակերտական առաջին տարիներում ներկայանում է որպէս փողոցի մի տղայ կամ մի աղջիկ այդ միջավայրի բացասական սովորոյթներով ու յատկութիւններով։

Աշակերտի կրթութիւնն ու դաստիարակութիւնն այն զուգընթաց շաւիղներն են, որոնք նրան՝ տանում են դէպի զարգացման, խելահասութեան նպատակակէտը։ Երբ դպրոցը բարձի թողի է անում իր այդ սրբազան պարտականութիւնը, նշանակում է դպրոցը պարում է իր աշակերտի հետ՝ հենց էնպէս, անունի համար։ Նշանակում է նա, իբրև գործօն մի հիմնարկութիւն, թէ իր վարչական և թէ իր ուսումնական բոլոր խնդիրներում պակասաւոր դեր է խաղում իր սանի կրթութեան ընթացքում։

Այս տեսակէտից է ահա, որ մեր դպրոցների այս տասնամեակն անցաւ անօգուտ, անբեղմնաւոր... Հարկաւոր է դէթ այսուհետև ուշադրութեան առնել աշակերտների կրթութեան, դաստիարակութեան խնդիրը և ընդհանուր ոյժերով մտածել ստեղծելու նպաստաւոր պայմաններ այդ ուղղութեամբ։

Գանք այժմ ուսուցիչ-ուսուցչուհիների պատրաստականութեան խնդրին։

Բարեբախտաբար նորաւարտ ուսուցիչ-ուսուցչուհիներից շատ-շատերը կարողանում են, առ ի չգոյէ լաւագոյնի, բաւարարել, գոհացում տալ։ Դրանցից շատ շատերն իրենց թարմ եռանդով, իրենց տոկուն աշխատութեամբ, իրենց սրբազան պարտականութիւնների մէջ կանգնած են որպէս փորձուած ու կարող ուսուցչի դերակատարներ։

Կեանքը, տեղական պահանջները, դպրոցի ուսումնական գործը, աշակերտների դաստիարակութեան խնդիրը գալիս են իրենց փորձնական օրերը նորակոչ պաշտօնեաներին այդ նորակոչ պաշտօնեաներին ուսուցանում են անել այն, ինչ որ կարևոր է։ Բայց դա դեռ բաւական չէ, դա չէ մեզ մղում այն կարևոր պահանջը, որ կոչւում է պատրաստի ոյժ, կարող ու փորձուած պաշտօնեայ։ Լինում են սակայն և այնպիսի նորաւարտներ, որոնք իբրև պաշտօնեայ՝ իրենց անփորձութեամբ, երբեմն մի օրեայ, մի շաբաթեայ ուսուցչութեան ընթացքում դպրոցին այնպէս են վնասում, որ ամիս, տարի է հարկաւոր շտկելու, ուղղելու...

Այս մասին եւ մեր դպրոցների տասնամեակի ընթացքում հոգ չէ տարուել։ Վաղուց խօսել, մամուլի էջերում ծեծել, բազմամարդ ժողովներում խորհրդակցութեան նիւթ է դարձել այն խնդիրը, որ մեր նորաւարտներին, նոյնիսկ մի քանի տարի պաշտօնավարող ուսուցիչ-ուսուցչուհիներին հարկաւոր անհրաժեշտ է ունենալ Ուսուցչանոց, Մանկավարժական փորձնական կուրսեր, Փորձնական դասերի օրինակելի պարապմունքներ, Դործնական ուսուցչութեան կենդանի օրինակներ, Դասաւանդման ճանապարհի մեթոդներ և այլն։

Անել, խօսել, գրել ու տպագրել է բազմաթիւ անգամ և դարձեալ այսօր նոյնն է, ինչ որ տասը տարի առաջ, ինչ որ անցեալում։

Տասը տարի առաջ, դեռ էլի լաւ էր... դեռ մեր դպրոցներում էլի փորձուած, հին ու կարող ուսուցիչ-ուսուցչուհիներ շատ կային։

Այն օրից՝ երբ նրանք հետզհետէ հեռացան մեր դպրոցների անհիւրընկալ ... ութիւնից, երբ նրանք ձգեցին հեռացան, այն օրից ահա մեր դպրոցների յարկի տակ մտան մեր նոր, անփորձ ոյժերը։

Նիկ-Տար

ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԶԸԳՈՒԳԼՈՒԻ ՓԱԽՍՏԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

Բացի մէկ քանի սենեականման խորշերէ, ախոռներն ու մարագները, եզին ու գոմէշին բոլիկ տեղաւորուած են երկու հարիւրէն աւելի փախստականներ, ճնշող մեծամասնութեամբ այրի և երեխաներ, որոնց դրութիւնը չափազանցօրէն անմխիթարական է։ Այդ տարաբախտները ամբողջ չորս ամիսներէ ի վեր բժշկական դոյզն օգնութենէ ու խնամքէ զրկուած մնացեր են։ Եւ հակառակ տեղւոյն կլիմայի դաժան խստութեան ու ցրտին, և հակառակ իրենց կիսամերկութեան, մանաւանդ մանուկներու, դեռ մինչև օրս ալ զգեստներ չեն ստացած և թերևս ստանալիք ալ չունին, մինչև սառնամանիքը չանցնի, գարուն կամ գուցէ ամառ չգայ։

Վերջերս այս շրջանի (Ելենովքայի) յարգելի լիազօրները սկսած են մարդ գլուխ փախստականներուն 10-ական կ. բաժանել տալիք ալիւրին փոխարէն (չենք գիտեր սակայն ինչ անյայտ պատճառներով այդ չնչին նպաստէն զրկած են նոյնիսկ 15 տարեկանէն վեր եղող անգործ տղամարդկանց), բայց ներկայիս տեղւոյն մէջ ալիւրին փութը 9—10 կ.-ով ալ չի ճարուիր։

Հետևաբար Ելենովքայի վերին աստիճանի բարեխիղճ լիազօրները աւելի լաւ կընէին իրենց խնամքին յանձնուած այդ իրաւազուրկ թշւառներուն թողուլ սև բախտին, Թրքահայերի «դամբանի մրուրով» գծուած սև ճակատագրին, որպէս զի արդէն իսկ շատ երկարած այդ տառապալից հոգեվարքը շուտով կրճատուէր...

Մխիթարական է ըսել, որ մօտակայ ուրիշ շրջաններէն անհամեմատ աւելի լաւ դրութեան մէջ են Դիլիջանի և շրջակայքի փախստականները, որոնք կը վայելեն տեղւոյն մեղմ ու առողջարար կլիման, կենթարկւին բժշկական լաւ խնամքի և ներկայիս կըստանան օրական, բացի աշխատանք ունեցող կին և տղամարդկանցմէ, 1½ ֆ. ալիւր և 7 կ. փող։ Այս ամենէն յետոյ մենք կը սիրենք յուսալ, որ պ. Ս. Յարութիւնեանը բարի պիտի ըլլայ կարգադրել, որպէս զի Դիլիջանի երեք բժիշկները իրենց վրայ վերցնեն Զըգուգլուի փախստականներու բժշկական խնամքի գործը։

Տոքթ. Եազմաճեան

ԳԱՒԱՌԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԾԻԲԵԼԴԱ. — Յունուարի 18-ին վախճանեց տեղիս վաճառական Հովսէփ Կուռունեանի 10 տարեկան որդին։ Վշտահար ծնողները փոխանակ հոգեհաց տալու, ուսուցիչների առաջարկութեամբ, որոշեցին իրենց սիրասուն զաւակի յիշատակը յաւերժացնել մանկական ձրի գրադարանով, որը նուիրուելու է տեղիս դպրոցին և կոչուելու է հանգուցեալի անունով «Յակոբեան»։

— Այս տարի տեղիս դպրոցը պարտք ունէր 550 ռ. և հոգաբարձութիւնը այդ բացը ծածկելու համար որոշում է ծննդեան գիշերը «Աւետիս» ման գալ. ուսուցիչներից երկուսը, հոգաբարձութեան անդամ պ. Գեռ. Միտրչեանի հետ, իրագործում են հոգաբարձութեան որոշումը, հաւաքելով պատկառելի գումար. այս գումարին միանալով և յունուարի 6-ի խաչի կնքահայրութեան փողը՝ 191 ռուբլին, գրեթէ ծածկում է դպրոցիս դեֆիցիտը։ Տիկին Մ. Միտրչեանի ղեկավարութեամբ, իրենց հերթին ման գալով «Աւետիս», մի քանի տներից գանձում են 27 ռ. 44 կ. և յանձնում հոգաբարձութեան։ Լսում ենք, որ տեղումս կազմակերպւում է «Կանանց Միութիւն» դպրոցին օժանդակելու նպատակով։

Նիկողոսեան

ՂՈՒԼԱՒ. — Փետրուարի 7-ին Ղուլաւի գիւղի ողջ հասարակութեան ներկայութեամբ կատարւեց գոհաբանական մաղթանք Երզրումի գրաւման առթիւ։

Անդրօ

ՆԻԺ. — Գները բարձրանում են ժամերով։ Երկու շաբաթ առաջ 20 կոպէկանոց ոչխարի միսն այժմ ծախւում է 40 կոպէկով։ Տաւարի մսի գր. արժէ—25 կ., խոզինը—30 կ., հացի գր.—10 կ., ցորենի փութը—3½—4 ռուբլի, բրինձինը—5 ռ. 80 կ., կորեկինը—2 ռ. 50 կ., գարինը—1 ռ. 40 կոպ. և այլն։

— Անթիւ քանակութեամբ թռչունների՝ բադերի, բայղուշների, գոյգագների երամները փչացնում են կանաչած արտերը։ Գիւղացիք միջոց չունեն դրանց դէմ կռուելու։ Սա մի չտեսնուած երևոյթ է Նիժում։

Բուռեխ

ՆՈՒԽԻ. — Երզրումի գրաւման առթիւ քաղաքը տօնական տեսք էր առել։ Հիմնարկութիւնները երեք օր փակ էին, դպրոցները արձակուած երեք օրով։ Տեղի ունեցան գոհաբանական մաղթանքներ։

— Հայ կանանց խմբակցութիւնը մի երեկոյթ տուաւ յօգուտ ծխական դպրոցի։ Երաժշտական մասը, շնորհիւ Վ. Փափազեանի և խմբապետ Մ. Խաչիկեանի, լաւ անցաւ։ Տպաւորիչ էր պ. Փափազեանի ջութակը և մանդոլինիստների նուագածը։ Դպրոցին զուտ մուտ 150 ռ.։

— Փետր. 5-ին Գանձակ ճանապարհեցին I կարգի ռատնիկները։ Դրանց մէջ էր նաև ծխ. դպր. ուս. պ. Մ. Խաչիկեանը։ Հոգաբարձութիւնը 106 ռ. յատկացրեց նրան։

— Ստացուեց մի շրջաբերական զինւորական գլխաւոր շտաբից, որտեղ ասւում է, որ հայոց ծխ. դպրոցի ուսուցիչները ոչ մի դէպքում չեն վայելում պետական դպրոցների ուսուցիչների արտօնութիւնները, ուստի ազատւածները վերստին կանչւում են զէնքի։

— Ձնլած բաւականի ալիւր և ցորեն է մտել քաղաք, բայց հացը շարունակում է ծախել ֆ. 10 կոպէկ։ Մսի ու շաքարի կրիզիսը մնում է։ Միսը ծախւում է 33 կոպէկ, իսկ շաքարը 30 կ.։

Արամ Տօնեան

ԵԿԱՏԵՐԻՆՈԴԱՐ. — Յունուարի 16-ին III գիմնազիայի դահլիճում կայացաւ տեղիս ազգային կոմիտէի ընդհանուր ժողովը, նախագահութեամբ պ. Խ. Խաչատուրեանի։ Ամենաուշագրաւ կոմիտէի զեկուցման մէջ գործունէութեան այն ինքնաբաւական ժեստն էր, որ նա՝ իբր թէ իր ուժերի ու միջոցների ներածին չափով աշխատել է օգտակար դառնալ ընդհանուր ազգային գործին։

Մինչև այսօր տեղիս կոմիտէն իր հարուստ հայ համայնքովը ունեցել է մուտք (կլոր թւերով վերցուած) 44,000 ռ., ելքը 40,000 ռ.—մի գումար, որ մեր տեղական յայտնի հարուստներից ամեն մէկը հեշտ կարող էր տալ։ Գաղտնի քւէարկութեամբ ընտրւեցին կոմիտէի բացակայ և հրաժարուած 9 լրացուցիչ անդամներ և վերստուգիչ յանձնաժողովի 3 անդամներ։ Կոմիտէն այստեղից ճանապարհել է կամաւորների վեց խումբ, իսկ 7-րդ խումբը արդէն կազմակերպում է։ Բոլոր կամաւորական խմբերի անհրաժեշտ ծախսերը կոմիտէն ինքն է հոգացել։

Գ. Դանձեան

ԹԵԼԱՒ. — Փետրուարի 4-ին վաղ առաւօտեանից քաղաքումս յամառ լուրեր տարածեցին Երզրումի գրաւման առթիւ։ Երեկոյեան ժամի 6-ին մօտերքը հասաւ Կախէթիայի երկաթուղու գնացքը. սկսեցին ծախել թարմ լրագիրներ, որոնք հաստատեցին բերդի գրաւումը։ Այդ օրը լրագրավաճառները մի ժամեայ ընթացքում սպառեցին իրենց լրագիրները։ Այդ ուրախալի լուրը կայծակի արագութեամբ տարածւեց ամբողջ քաղաքում. փողոցները լցւեցին ժողովրդով։ Հետևեալ օրը վաղ առաւօտեանից քաղաքը և տները զարդարւեցին դրօշակներով, փակւեցին բոլոր խանութները և արձակւեցին տեղիս բոլոր դպրոցների աշակերտ-աշակերտուհիները երեք օրով։ Նոյն օրը, ժամը 12-ին տեղիս քաղաքային զբօսարանում բոլոր դպրոցների աշակերտութեան, ուսուցչութեան, պետական և այլ հաստատութիւնների ներկայացուցիչների և մեծ բազմութեան ներկայութեամբ կատարւեցին մաղթանքներ ուղղափառ և հայ հոգևորականութեան կողմից, որից յետոյ տեղի ունեցան թափօրներ։ Փետրուարի 8-ին տեղիս թէ միջնակարգ և թէ ստորին դպրոցներում տեղի ունեցան գրական-երաժշտական ցերեկոյթներ Երզրումի գրաւման առթիւ։

Առալոյս

ԳՐԱԿԱՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՌՈՒՍ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ 1915 Թ.

I

Վճռականօրէն կարող ենք պնդել, որ ռուս գրականութիւնը 1915 թւի՝ նախորդ տարիների համեմատութեամբ—շատ աւելի բեղմնաւոր ու հարուստ պէտք է անւանել, նկատի ունենալով ինչպէս երևցած երկերի քանակն ու բովանդակութիւնը, այնպէս էլ նրանց որակն ու համեմատական արժէքը։

Տարօրինակ է այս—բայց փաստ է։ Թւում էր, թէ այս մեծ պատերազմը այնպէս կլանել է ամենուրեք ամենքի ուշքն ու միտքը, այնքան տիրօրէն իշխում է մեր մտքի ու սրտի բոլոր ծալքերում, այն աստիճան յեղաշրջել է մեր խաղաղ ապրումների և նորմալ հետաքրքրութիւնների կարգը, որ, ասում ենք, թւում էր, թէ արւեստն ու գրականութիւնը չէին կարող գրաւել մեր ուշքը, տեղ ունենալ մեր հոգեկան աշխարհում։ Իրականութիւնը սակայն այլ է ասում։ Պատերազմի առաջին ամիսներում, երբ ամեն ինչ տակն ու վրայ եղաւ, կանգ առաւ և գրականութիւնը։ Սակայն շուտով անցաւ այդ շրջանը, և մտքի ու ստեղծագործութեան մշտահոս ընթացքը՝ փոքր ինչ փոխելով իր ուղղութիւնը՝ առաջ անցաւ աւելի վարար ու յորձանուտ։ Եւ ով գիտէ, գուցէ և, իրօք, դա մի անգիտակցական, համարեա բնազդական բողոք է քաղաքակիրթ մարդկութեան կողմից պատերազմի կործանարար ոյժի դէմ։

Ճշմարիտ է, 1915 թիւը չբերեց այնպիսի արժանաւոր երկեր, որոնք մեր ապրած օրերի գեղարւեստական արժանաւոր արտացոլումը լինէին, կամ առհասարակ անպայման ու մընայուն արժէք ունենային։ Սակայն և այնպէս անվիճելի է, որ ռուս գրականութիւնը արդէն նկատելիօրէն թեւակոխում ու թարմանում է պատերազմի բերած նոր հովերի և հասարակական սթափումի ազդեցութեան ներքոյ։

Մի տարի է միայն անցել այն օրից, երբ մենք «Հորիզոն»-ի էջերում մտահոգւած էինք մի տարօրինակ երևոյթ և աշխատել էինք գտնել նրա բացատրութիւնը։ Դրել էինք, թէ Ջէկ Լոնդոնի և Կելլերմանի նման օտար հեղինակները արժանացել են մի այնպիսի համատարած հետաքրքրութեան ու յաջողութեան, որին հազիւ թէ արժանի են նրանք ըստ էութեան։ Իսկ պատճառը աշխատել էինք որոնել ռուս նորագոյն գրականութեան կենսամերժ բնոյթի մէջ։ Դեկադենտների ու սիմւոլիստների համար ցամաքել էր իսկական ոգևորութեան մշտաբուխ աղբիւրը, որ կեանքն է անշուշտ։ Եւ ձանձրացել էր արդէն ռուս հասարակութիւնը, կարօտել էր տեսնել գրականութեան մէջ առողջ կենսազգացում և առհասարակ այն, որ Ջէկ Լոնդոնի գրւածքների յատկանիշն է կազմում—կենսալից ապրումներ, ուժեղ ու անվեհեր հերոսներ, կռւի, վտանգի, մըրցութեան, յաղթութեան ծարաւ։

Այսօր սակայն—ընդամենը մի տարի անց—Ջ. Լոնդոնն ու նմանները միանգամայն մոռացւած են, քանի որ հայրենի գրականութիւնը առատօրէն տալիս է այն, որ այնքան կարօտով որոնում էր ռուս ընթերցողը յիշած հեղինակների գրւածքներում, քանի որ ռուս գրողները այժմ իրենք կեանքի ու կռւի երգիչներ են դարձել։ Համարեա բոլոր յայտնի ու անյայտ ռուս բանաստեղծները՝ ինչ ուղղութեան ու շկոլայի էլ պատկանելիս լինէին առաջ՝ ամենքը շտապեցին երգել պատերազմի շռինդն ու շառաչը կամ նրա ծնած ապրումներն ու խոհերը։ Իսկ գրողներից շատերը շտապեցին ռազմաբեմ—միակ ճանապարհը խորապէս զգալու, հասկանալու և անկեղծ ու հարազատօրէն պատկերացնելու կռիւն ու կռւողին։ Շատերը նրանցից լրագրական թղթակցի դեր էին ստանձնել (Բրիւսով, Տոլստոյ, Նեմիրովիչ-Դանչենկօ) և միաժամանակ առատօրէն նիւթ էին ամբարում իրենց ապագայ ստեղծագործութեան համար և մերթ հրատարակում էին մի էսքիզ, մի էտիւդ, դէմքի մի սիլուէտ, մի բանաստեղծական հատւած, մի սրտաբուխ տող, գրգռելով ընթերցողի ախորժակն ու հետաքրքրութիւնը և յոյս ներշնչելով սպասելիք գեղարւեստական հաճոյքի ու հրճւանքի։

Այսպէս օր-օրի գրւած կտորներից կազմւեց երիտասարդ շնորհալի գրող Ալ. Ն. Տոլստոյի «На войнѣ»—ճանապարհորդական դիտողութիւններ ու խոհեր, գլխաւորապէս թիկունքը պատկերացնող, և առաջին էսքիզները խրամատների ու մարտադաշտի կեանքից։ Ապա «Обыкновенный человѣкъ» վերնագիրը կրող մանր պատմւածքների ժողովածուն. և վերջապէս մի երկու պատմւածք, որոնք դեռ մնում են լրագրական էջերում և լոյս չեն տեսել առանձին և որոնց շարքին է պատկանում «Ազատուածը»—մի գողտրիկ ու շնորհալի գրւածք, խիստ ուշագրաւ թէ իր նոր սիւժեով, թէ հոգեբանական հետաքրքրութեամբ։ Ազատւածը «Կէտ» սուզանաւն է և նրա վարիչ Անդրէյ Նիկոլայևիչը, մի անփոյթ ու անհանգիստ էակ, որ «որոնումները արկածներով է փոխարինել, ... ծումը — հասարակ անհանգստութեամբ»։ Այստեղ մենք գտնում ենք արկածների, վտանգի, կռւի, փախուստի, յոյսի ու յուսահատութեան, պատահարների ու պատահականութիւնների մի կատարեալ կալէյդոսկոպ։ Վերջապէս ազատւում է «Կէտը» և կիսակենդան Անդրէյ Նիկոլայևիչը։ Մահւան սարսափը բաց աչքերով տեսնելով ու զգալով և պատահօրէն նրա ճիրաններից ազատւելով Ա. Նիկ. այժմ բոլորովին այլ կերպ է հասկանում կեանքը, նայում է իր հոգու խորքը, «չափում է մեծութեան զնորական, մահացունչ դատարկութիւնը» և ուզում է վերադառնալ դէպի երկիր, դէպի կեանք ու սէր։

Այստեղ սակայն մենք պիտի շտապենք յիշատակել, որ պատերազմի սկզբնական շրջանում սկսւեց մի տենդային ստեղծագործութիւն, այսպէս կոչւած «պատերազմական բելլետրիստիկա», որի միակ նպատակն էր յագուրդ տալ ընթերցողի հետաքրքրութեանը՝ մեծ քանակութեամբ բանուկ ապրանք շպրտելով գրական շուկան։ Բնական ու հասկանալի է ի հարկէ, որ այս կարգի գրւածքները միանգամայն զուրկ են որև է արժէքից և նրանց մասին չարժէ իսկ խօսել։ Սակայն մի բան պէտք է չիշել—այն, որ փորձութեան այս շրջանում չկարողացան անաղարտ պահել իրենց ստեղծագործութիւնը նաև փոքր ու մեծանուն ունեցող գրողները։ Այս կարգի գըրւածքներին է պատկանում, օրինակ, Լ. Անդրէևի «Թագաւոր, օրէնք և ազատութիւն» պիէսան անցեալ, իսկ Արցիբաշևի «Պատերազմը» և Ալ. Տոլստոյի «Կռւի օրը» այս տարի։ Արցիբաշևի դրաման մի թեւերիմացութեամբ կոչւում է «Война», մինչդեռ նիւթը դառնում է մեզ քաջ ծանօթ հին առանցքի շուրջը։ Պատերազմ գընացած սպայի կինը խիստ հաւատարիմ է իր ամուսնուն։ Բայց շուտով լոյս է ընկնում Արցիբաշևի վերջին գրւածքների համար մի անհրաժեշտ պարագայ դարձած «իշխանը» և փորձութեան է ենթարկում Նինային։ Թւում է, թէ այս անգամ ապարդիւն պիտի մընան իշխանի ջանքերը՝ Նինան շարունակում է սիրել կամ հաւատացնել իրեն, թէ սիրում ու պաշտում է իր ամուսնուն։ Վերջինս շուտով վերադառնում է։ Նա ծանր կերպով վիրաւորւել է կռւի մէջ։ Բերում են վիրաւորին, իսկ Նինան, երբ տեսնում է իր ամուսնուն՝ երկու ոտքը կտրւած, «սարսափահար յետ-յետ է գնում, օրօրւում և ընկնում իշխանի գիրկը»։ Ալ. Տոլստոյի դրաման աւելի սերտ կապ ունի պատերազմի հետ, գործողութիւնն էլ կատարւում է Գալիցիայում, բայց նոյնպէս անշնորհք ու անարժէք մի երկ է։ Ռուս զօրքերը յաղթելով աւստրիացիներին, վերցնում են կոմսուհի Մարգարիտի ամրոցը։ Վերջինս ծրագրում է թունաւորել ռուսական զօրախմբի ամբողջ շտաբը։ Ամեն ինչ պատրաստ էր, երբ յանկարծ կոմսուհին նկատում է իր թշնամի-հիւրերի մէջ «պան Դմիտրին», նոյն ռուս սպային, որի վառ սիրոյ առարկան է ինքը և որին ինքն էլ սիրում է։ Սկսւում է սիրոյ և պարտքի զգացմունքի կռիւ կոմսուհու հոգեկան աշխարհում ճիշտ այնպէս, ինչպէս մենք սովորել ենք տեսնել կեղծ-կլասիկ գրւածքներում։ Սակայն կոմսուհու ծրագիրը բացւում է, ինքը կոմսուհին զղջում է, և ամեն ինչ վերջանում է գեղեցիկ կերպով, ինչպէս սովորել ենք տեսնել հէքիաթների մէջ։

Այս տիպի ու արժէքի պատերազմական պատմւածքների շարքը աւելի երկար է։ Կուպրինը («Военные разсказы»), Ալեքսինն ու Սոլոգուբը իրենց մի քանի պատմւածքներով, բազմաթիւ ժողովածուները («Война и жизнь», «Въ эти дни», «Лукоморье» և այլն) և վերջապէս համարեա առանց բացառութեան ամսաթերթերի բոլոր «գրողները»—ողողեցին գրական աշխարհը այնպիսի անշնորհք, կեղծ ու շինծու գրւածքներով, որ շուտով ձանձրացրին ընթերցողներին։ Այս պատմւածքների գլխաւոր պակասութիւնը դէպքերի ու դէմքերի միօրինակ, շինծու դասաւորութիւնը կամ նրանց շաբլոն չէ, այլ այն անառողջ հայրենասիրական ոգին, այն էժանագին շովինիստական տենդենցիան, որ մեր մէջ միայն զայրոյթ է առաջ բերում։

Բանաստեղծներն իսկ վարակւեցին այս մթնոլորտի մէջ և հնարեցին յոյզեր ու ապրումներ, որոնց անկեղծութիւնն ու հարազատութեանը հաւատալ անկարելի է։ Սոլոգուբի «Война»-ն, Ս. Գորոդեցկու «Четырнацатый годъ»-ը, Դ. Ցենզորի «Стихи о войнѣ» և մի քանի բանաստեղծական խաղեր հաւաքածուներ—այդ շրջանի ծնունդ առաջին անյաջող փորձերն էին։

Սակայն հենց այդ ժողովածուների մէջ իսկ կարելի էր հանդիպել հատ ու կտոր բանաստեղծութիւնների, անկեղծ ու գրաւիչ, գեղեցիկ ու յուզիչ։ Յիշենք թէկուզ Սոլոգուբի «Воинъ—невѣста» կամ Գորոդեցկու յիշւած գրքի վերջին մասը, որ «Червонная Русь» ընդհանուր վերտառութիւնն ունի, և որ պարունակում է այս բանաստեղծին միշտ սիրելի անցեալի, հնութեան, աւանդութիւնների գեղարւեստական վերարտադրութիւնը։

Աւելի զգաստ ու խոհուն էր և այդպէս էլ մնաց Վ. Բրիւսովը։ Նրա նոր բանաստեղծութիւնները բոլորովին առանձին տեղ ունեն անցեալ տարւայ գրականութեան մէջ իրենց «քաղաքական» բնոյթով։ Որքան մեզ յայտնի է, Բրիւսովը և ոչ մի անգամ չէ փորձել երգել պատերազմը կամ գրել «պատերազմական» զգայացունց նիւթերի մասին։ Նա աշխատել է լուսաբանել այս պատերազմի գաղափարական իմաստը և նրան աւելի գրաւել է այն, թէ ինչպէս

«Призывъ племенъ порабощенныхъ
Врывается въ военный крикъ»,

քան պատերազմի շանթն ու շռինդը։ Նրան կռւի էութիւնը չէ, որ հետաքրքրում է, այլ այն, որ այս «կռիւը վերջինն է լինելու» («Въ эти дни—Послѣдняя война»)։ Բանաստեղծութիւնների մի շարք էլ նւիրւած է նա մանաւորապէս Լեհաստանին, այն «ցեղակից արծւին» (ըստ Տիւտչևի արտայայտութեան), որ շղթայազերծ՝ ճախրելու է դէպի ազատութեան բարձունքները։

Չենք կարող լռութեամբ անցնել և ռուս բանաստեղծուհի Շչեպկինա-Կուպերնիկի «Отзвуки войны» ժողովածուն, որ միանգամայն արժանի է ուշադրութեան իր պարզ, անպաճոյճ, բայց միշտ անկեղծ ու զգացւած տողերով։ Գնահատելի է մանաւանդ այն կանացի մեղմ, քնքոյշ, զգայուն վերաբերմունքը դէպի զոհւածների տառապանքը, մայրերի արցունքը և կըռւողների մեծ զոհը։

Ց. Բաղդասարեան

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Կ. Հ. Բ. Ը. Դիլիջանի ճիւղի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ Վլադիկավկազի Հայ Կանանց կոմիտէից 368 կտոր զանազան իրեր, շապիկներ, կօշիկներ, վերմակներ և այլն շրջանիս հայ գաղթականներին բաժանելու համար։

Իրերը բերել էր Կանանց կոմիտէի լիազօրուհի Եղ. Տէր-Յովհաննիսեանը մինչև Ղարաքիլիսա, բայց ցրտերի պատճառով չէր կարողացել գալ Դիլիջան և ուղարկել էր վերոյիշեալ իրերը մեզ, որոնց բաժանել ենք արդէն, որի համար յայտնում ենք մեր խորին շնորհակալութիւնները։

Ստացուած է Կ. Հ. Բ. Ը. խորհրդի նախագահ՝ Ս. Ս. Յարութիւնեանի միջոցով տիկ. Սարգսեանից 210 ռ. անցեալ ամառ Դիլիջանում կազմակերպած „Чашка чай“-ից մնացած գումար։ Յայտնում ենք մեր խորին շնորհակալութիւնները յարգելի տիկնոջ։

Նախագահ վարչութեան՝
Ե. Մասիսեան

Խմբագիր՝ Ս. ՍԱՀԱԿԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Զ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆԻ „ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ“
ԳՐԱՎԱՃԱՌԱՆՈՑՈՒՄ

Վաճառւում են հետևեալ գրքերը.

1. Մասիս լեռների հարաւային ստորոտներ . . 30 կ.
2. Զ. Գրիգորեանի, Վրաստանի միանալը Ռուսաստանի հետ 20 կ.
3. Ծերենց, Թորոս Լևոնի . 50 կ.
4. » Թէոդորոս Ռշտունի 1 ռ.
5. » Երկունք Թ. դարու 1 ռ.
6. Աշըգ-Ջամալի, Ժամանակակից երգեր . . . 10 կ.
7. Ե. Թոփչեան, Երիտասարդ Թիւրքիան և Հայերը . 60 կ.
8. Բարենորոգումները Հայաստանում, ժողովածու դիւանագիտ. դոկումենտների 1912 թ. նոյեմբերի 12-ից մինչև 10 մայիսի 1914 թ. . 1 ռ. 65 կ.

Վերադիր վճարով գնողները պէտք է գրեն կանխավճար, ճանապարհածախսը գնողի հաշւին. դիմել՝ Кавказская Книжная Торговля, С. И. Грикуровой.
169 3—2

Լոյս տեսաւ 2-րդ տպագրութեամբ
ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԹՈՒՄԱՆԵԱՆԻ
ՌՈՒՍ-ՀԱՅԵՐԷՆ
ԲԱՌԱՐԱՆ
Ճոխացրած և վերամշակւած
(18,000 բառ, 662 էջ)
ԳԻՆՆ է 1 ռ. 25 կ.։ Վերադիր վճար. 1 ռ. 73 կ.։

Նոյն հեղինակի
ՀԱՅ-ՌՈՒՍԵՐԷՆ ԲԱՌԱՐԱՆ
ԳԻՆՆ է 1 ռ., վերադ. վճար. 1 ռ. 33 կոպ.։

Դիմել՝ Тифлисъ, Ваке, собств. домъ
846 А. И. Туманову. 30—3

digitised by A.R.A.R.@

Լոյս տեսաւ և վաճառւում է
ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ
„ԱՐՇԻՆ ՄԱԼ-ԱԼԱՆ“-Ի
ԵՐԳԵՐ
ԳԻՆՆ Է 30 ԿՈՊ.
Գումարով գնողներին զեղչ։
Դիմել՝ Ց. Բաղդասարեանին, տպարան «Մամուլ»։
187 3—2

ԶԳՈՒՇԱՑԷՔ ԿԵՂԾԻՔՆԵՐԻՑ
ՊՐՈՎԻԶՈՐ
Գ. Փ. ԻՒՐԳԵՆՍԻ
ԲՈՐՆՈ-ՏԻՄՈԼԵԱՆ
ՍԱՊՈՆ
Քրտինքի, պզուկների, պեպէնների, ուզրիների, պզուկների և գեղին խալերի դէմ։
ՏՈՒԱԼԷՏԱՅԻՆ ԱՆՈՒՇԱՀՈՏ ՍԱՊՈՆ ԲԱՐՁՐ ՏԵՍԱԿԻ
Վաճառւում է ամեն տեղ.
1 կտորը 50 կոպ., ½ կտ. 30 կոպ.
պահեստ՝ Г. Ф. Юргенсъ, Москва.
506 26—21

КАТАРРЪ ЖЕЛУДКА
ГЕМОРРОЙ
ЗАПОРЪ
ИЗЛѢЧИВАЕТЪ РАДИКАЛЬНО,
ИСКЛЮЧИТЕЛЬНО
Пилюли „КАТАГЕМО“
М-ДЕЛАМУРЕ.
ПРОДАЖА ВЪ ЛУЧШИХЪ АПТЕКАХЪ И ВЪ АПТЕКАРСКИХЪ СКЛАДАХЪ.
ИСКЛЮЧИТЕЛЬНЫЙ СКЛАДЪ ДЛЯ ВСЕГО КАВКАЗА
ЛАБОРАТОРІЯ М-ДЕЛАМУРЕ ТИФЛИСЪ
ЭРИВАНСКАЯ ПЛ. ПУШКИНСКАЯ 3,
ВЕРХНІЙ ЭТАЖЪ.

Բոլոր գրախանութներում վաճառւում է
ՀԱՅԵՐԷՆ ԸՆԴԱՐՁԱԿ, ՄԱՆՐԱՄԱՍՆ
ԵՒ ԳՈՒՆԱՒՈՐ
ՔԱՐՏԷԶ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
և
ՀԱՐԵՒԱՆ ԵՐԿԻՐՆԵՐԻ
ՏԱՃԿԱ-ՀԱՅԱՍՏԱՆ, ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍ
և
ԱՏՐՊԱՏԱԿԱՆ
(2-րդ տպագրութիւն, լրացրած)
Ըստ Լինչի և Օսւալդի, կազմեց Արտաշէս Աբեղեան։
Գինն է 1 ռ. 25 կ., քաթանի վրայ փակցրած 2 ռ., ճամ. ծախքով 2 ռ. 40 կ.։ Քարտէզը գումարով 25% զեղչ։ Դիմել՝ Тифлисъ, Армянск. Семинарія, А. Абегіану, կամ Редакція „Оризонъ“, А. Абегіану.
Պատրաստ է տպագրութեան համար նոյն կազմողի աշխատութեամբ՝ «Աշխարհագրական Ասիա»։
98 14—5

ЗАПОРЪ
КАТАРРЪ ЖЕЛУДКА
ГЕМОРОЙ
ИЗЛѢЧИВАЕТЪ РАДИКАЛЬНО,
ИСКЛЮЧИТЕЛЬНО
Пилюли „КАТАГЕМО“
М-ДЕЛАМУРЕ.
ПРОДАЖА ВЪ ЛУЧШИХЪ АПТЕКАХЪ И ВЪ АПТЕКАРСКИХЪ СКЛАДАХЪ
ИСКЛЮЧИТЕЛЬНЫЙ СКЛАДЪ ДЛЯ ВСЕГО КАВКАЗА
ЛАБОРАТОРІЯ М. ДЕЛАМУРЕ ТИФЛИСЪ
ЭРИВАНСКАЯ ПЛ. ПУШКИНСКАЯ 3,
ВЕРХНІЙ ЭТАЖЪ.
0—35 806

ՄԱՐԴ!
ԴՈՒ ՓԱՌՔ ԵՍ ՈՐՈՆՈՒՄ, ԲԱՅՑ ՉԵՍ ՀԱՍՆՈՒՄ ՆՐԱՆ.

Մէկը՝ առանց կոպէկի մեծ գործ է սկսում և առաջ գնում. միւսը նախանձում է նրան, իր ծննդեան օրն ու ժամը անիծում, ճակատագրից գանգատւում։ Այն ինչ՝ բաղդը, ճակատագիրը դեր չունեն այդտեղ։

Շատերը կան, որ դեռ չեն ըմբռնում իրենց անաջողութիւնների իսկական պատճառները, չգիտեն, որ դրանք թաղնւած են քայքայւած օրգանիզմի և ջղային հիւանդութիւնների մէջ։ Ջղային հիւանդութիւնը գլխաւորապէս առաջ է գալիս գլխի ուղեղի և ողնաշարի անկանոնութիւնից և հիւթի ու ֆոսֆորի չափ կորցնելուց։

Ջղային հիւանդութիւնները զանազան տեսակի են. օր. գլխացաւ, ցնցումներ, մէջքի, ողնաշարի, երեսի, կոկորդի, ոտքի, ձեռքի ոսկորների ցաւ, անքնութիւն, ծանր երազներ, երբեմն աչքերի խաւարում, դող, անհանգստութիւն, օրգանական թուլութիւն, մոռացկոտութիւն, վախ, արբեցողութիւն, բարկացկոտութիւն, նիհարութիւն և այլն։

Դրանց բուժելու երկու ճանապարհ կայ. 1) Անպայման հանգստութիւն, մտաւոր և ֆիզիքական աշխատանքներից առ ժամանակ խուսափել,—մի բան, որ դժւար է ներկայ ջղային դարում, երբ ամեն վայրկեան ցնցող դէպքերն են յաջորդում միմեանց։

Մնում է երկրորդ միջոցը՝ անդադար հիւթեր ընդունելը։ Իսկ այժմ ամենալաւ հիւթը ՖՈՍՖՈՐՆ է։

Փարիզի յայտնի բժիշկ Դիէզին երկար աշխատանքից և փորձերից յետոյ աջողւել է պատրաստել միակ դեղը, որը պարունակում է իր մէջ մեծ քանակութեամբ ֆոսֆոր. այդ դեղը կոչւում է Ստիմուլոլ, որը վերականգնում է կորցրած երիտասարդութիւնը, առողջութիւնը և ընդհանուր ջղայնութիւնը և թուլութիւնը. արտասահմանի և Ռուսաստանի յայտնի պրոֆեսորները, բժիշկները և հիւանդները տւել են իրենց գովասանքը և շնորհակալութիւնը և այժմ զանազան սանատորիաներում և հիւանդանոցներում բժշկում են հիւանդներին Փարիզի յայտնի բժիշկ Դիէզի հանճարեղ դեղով՝ Ստիմուլոլով... Ահա ինչ են գրում Ստիմուլոլի բժշկութեան մասին բժիշկները.

Ցարգելի բժիշկ! Ուրախութեամբ յայտնում եմ, որ Ստիմուլոլ պրեպարատը տալիս է զարմանալի արդիւնք։ Ստիմուլոլ պրեպարատը հանճարեղ գիւտ է. նա ընդունելու համար շատ գեղեցիկ կերպով բաժանւած է և ամբողջ սրտով աջողութիւն եմ ցանկանում նրան։

Իմ հիւանդների սեռական ջղայնութեան ամենածանր դէպքերը ես բժշկում եմ Ստիմուլոլով։ Հիւանդութեան թեթև դէպքերում Ստիմուլոլի ազդեցութիւնը նկատւում է 2—3 շաբաթից յետոյ, իսկ ջղային հիւանդութիւնների դժւար դէպքերում 3—4 շաբաթից յետոյ։

Աչքի առաջ ունենալով պրեպարատի կատարելագործութիւնը մի քանի դէպքերում, ես այն յանձնարարել եմ հիւանդին նոյն իսկ ոչ նրա ներկայութեամբ, ցոյց տալով նրան դեղատոմսից օգտւելու հեշտ ձևը։

Սեռական անկարողութեամբ բռնւած հիւանդները Ստիմուլոլով աջողութեամբ կարող են օգտւել առանց բժշկի դեղատոմսի, որ առանձնապէս ձեռնտու է, աչքի առաջ ունենալով այն կեղծ ամօթխածութիւնը, որ ըզգում են հիւանդները։

Սեղմում եմ Ձեր ձեռքը՝ պրոֆ. Մ. Լեդուար։

Իսկական Ստիմուլոլը պատրաստւում է Ֆրանսիայում (Փարիզում), ամեն մի արկղն ունի գործարանի դրոշմը՝ Institut „D-r Calvet Paris“. մի տուփը բաւական է, որ դուք զգաք ձեր նորացած գործողութիւնը և դուք կը ստանաք ձեր ուզած եռանդը և առողջութիւնը. դեղերի ցուցակը ուղարկւում է բոլոր եւրոպական և Ռուսաստանի պրոֆեսորների, բժիշկների, հիւանդների գովասանքները և շնորհակալական նամակները։

Պատւէրները, փողը և նամակները ուղարկել 1) Тифлисское отдѣленіе Института доктора Кальве. Тифлисъ. Эриванск. площ. Пушкинская, 3, верхній этажъ, отд. 9/2 (խնդրեմ հասցէն գրել լրիւ, ինչպէս որ ասւած է)։ Մէկ տուփն արժէ 7 ռուբ., ճանապարհածախսով և վերադիր վճարով, 50 կոպ. աւելի արժէ։ Ով ուղարկի 7 ռ. փողը առաջուց յղիվին, ճանապարհածախս չի վճարում, իսկ 4 տուփն արժէ 25 ռ.։

Վերադիր վճարով ուղարկւում է միայն 2 ռ. 50 կ. կանխավճար ստանալուց յետոյ։ 884 0—8

ՌՈՄԱՆՈՍ ՄԵԼԻՔԵԱՆԻ
ՎԱՐԴԸ (սոլօ, խումբ և դաշնակ) 30 կ.
ԱՇՆԱՆ ԵՐԳԸ (սոլօ և դաշնակ) 30 »
ՌՈՒԲԷՆԻ (դուէտ և դաշնակ) 40 »
ԱՆՁԱՏՈՒՄ (սոլօ և դաշնակ) 40 »
Վաճառւում է և մեզ մօտ՝ Тифлисъ, Головинскій пр. № 8, музык. магазинъ Керера. 183 3—2

ՍՈՍԿԱԼԻ ՏԱՆՋԱՆՔՆԵՐԻՑ ՅԵՏՈՅ ԻՆՉՊԷՍ ԵՆ ՄԵՌՆՈՒՄ ՋՂԱՅԻՆ ՀԻՒԱՆԴՆԵՐԸ

Ջղային հիւանդները մեռնում են սրտի թուլութիւնից, ողնաշարի ուղեղի բորբոքումից, ուղեղի փափկանալուց, մասամբ խելագար դրութեան մէջ կամ ինքնասպանութեամբ յաճախ արբեցողութեան հետևանքներից, ալկոհոլիզմից, որը ոչ այլ ինչ է, եթէ ոչ մի ձգտում հիւանդի կողմից գինով խեղդելու հիւանդութեան երևան գալը։ Ջղային հիւանդութիւնների նշանները ի միջի այլոց հետևեալներն են. գլխապտտութիւն, վատ տրամադրութիւն, վերջաւորութիւնների դողդողումն, սրտի թրթռոց, գլխի պտոյտ, անքնութիւն, վերջաւորութիւնների ընդարմացում կամ կտրուկ սրող մասերի անզգայութիւն, կտրուկ սուր զգայութիւն, կոկորդի, ձեռների և յօդերի ցաւեր, կրծքի ճնշումն, յիշողութեան թուլութիւն, ականջների աղմուկ, տարօրինակ ցանկութիւններ և այլն։ Աւելի ծանր դէպքերում պատահում են մտաւոր կեանքի խանգարումներ։ Ջղային հիւանդութիւնները գլխի և ողնաշարի ուղեղային հիւանդութիւններ են։ Անչափ աշխատանքի, վշտի, հոգսի, վախի կամ ընդհանրապէս առողջապահութեան կանոնները խանգարելու պատճառով ջղային սիստեմը թուլանում է։ Ցաճախ այդ թուլութիւնը ժառանգական բնոյթ է կրում։ Ուժասպառութեան այդ դրութիւնները պէտք է վերացնել սիստեմատիկ կերպով ամրացնելով ջղային սիստեմը, մատակարարելով օրգանիզմին այն անհրաժեշտ նիւթը, որը անհրաժեշտ կը համարւի ջղերի համար։

Իսկ դա ֆոսֆորն է, որ տարիների ընթացքում աստիճանաբար պակասում է մեզանից, ուրեմն հարկաւոր է այդ պակասը լրացնել։

Փարիզի յայտնի բժիշկ Դիէզին երկար աշխատանքներից և փորձերից յետոյ աջողւել է պատրաստել միակ դեղը, որը պարունակում է իր մէջ մեծ քանակութեամբ ֆոսֆոր։ Այդ դեղը կոչւում է Ստիմուլոլ, որը վերականգնում է կորցրած երիտասարդութիւնը, առողջութիւնը և ընդհանուր ջղայնութիւնը և թուլութիւնը. արտասահմանի և Ռուսաստանի յայտնի պրոֆեսորները, բժիշկները և հիւանդները տւել են իրենց գովասանքը և շնորհակալութիւնը, և այժմ զանազան սանատորիաներում և հիւանդանոցներում բժշկում են հիւանդներին Փարիզի յայտնի բժիշկ Դիէզի հանճարեղ դեղով՝ Ստիմուլոլով... Ահա ինչ են գրում Ստիմուլոլի բժշկութեան մասին բժիշկները.

Իմ պրակտիկայի միջոցին «Ստիմուլոլով» բժշկումն անխտիր բոլոր դէպքերում տւել է փայլուն արդիւնք։ Ամենադժւար քայքայումների Ստիմուլոլի օգնութեամբ կլինիքական բժշկական կատարած մեր դէպքերը տասնեակներից աւելի են, չհաշւելով հիւանդանոց այցելող հիւանդներին։

Մեր գիտողութիւններով միշտ պատրաստ ենք Ձեզ ծառայելու։

«Ջղային ու ներքին հիւանդութիւնների կլինիկա» Բժ. Ժակ Լերու Սինօ։

Իսկական Ստիմուլոլը պատրաստւում է Ֆրանսիայում (Փարիզում), ամեն մի արկղը ունի գործարանի դրոշմը՝ Institut „D-r Calvet Paris“. մի տուփը բաւական է, որ դուք զգաք ձեր նորացած գործողութիւնը և դուք կը ստանաք ձեր ուզած եռանդը և առողջութիւնը. դեղերի ցուցակը ուղարկւում է բոլոր եւրոպական և Ռուսաստանի պրոֆեսորների, բժիշկների, հիւանդների գովասանքները և շնորհակալական նամակները։

Պատւէրները, փողը և նամակները ուղարկել 1) Тифлисское отдѣленіе Института доктора Кальве, Тифлисъ, Эриванск. площ., Пушкинская 3, верхній этажъ, отд. 9/1 (խնդրեմ հասցէն գրել լրիւ, ինչպէս որ ասւած է)։ Մէկ տուփն արժէ 7 ռուբ., ճանապարհածախսով և վերադիր վճարով 50 կոպ. աւելի արժէ։ Ով ուղարկի 7 ռ. փողը առաջուց յղիվին, ճանապարհածախս չի վճարում։ Իսկ 4 տուփն արժէ 25 ռուբ.։

Վերադիր վճարով ուղարկւում է միայն 2 ռ. 50 կ. կանխավճար ստանալուց յետոյ։
886 0—7

БИЧЪ ЧЕЛОВѢЧЕСТВА ПОБѢЖДЕНЪ

На мнѣніе хроническаго триппера нужно потратить только 50 минутъ и Вы избавитесь разъ навсегда отъ этой недуги которые Васъ мучило несколько лѣтъ, подтачивало Ваше здоровье, разрушало Вашъ организмъ и укорачивало Вашу жизнь.

ДАРОВОЙ РЕЦЕПТЪ.

Нужно взять только 2 двойныхъ флакона „рапидъ“ и коробку пилюль разрѣшенн. медиц. совѣтомъ за № 1295 и ежедневно три раза на мнѣніе только двѣ минуты въ теченіе трехъ недѣль будете совершенно здоровы. Въ теченіе пяти лѣтъ изобрѣтенный мною средство „рапидъ“ излечило десятки тысячъ больныхъ и успѣло заслужить громкую извѣстность по всей россіи и даже заграницей.

Кромѣ того, преимущество моего предложенія заключается въ томъ, что Вы матеріально не рискуете, такъ какъ если не излечитесь, то по полученіи отъ Васъ анализа мочи, указавшаго, что болѣзнь не измѣнена, я немедленно возвращу Вамъ деньги, затраченные на покупку моего лекарства.

Такая увѣренность въ благопріятномъ дѣйствіи моего препарата „рапидъ“ основана на [illegible].

За многія тысячи больныхъ пользовавшихся „рапидомъ“ и результатомъ пользованія во всѣхъ случаяхъ было полное излеченіе, на что у меня имѣются доказательства въ видѣ сотенъ многочисленныхъ благодарственныхъ писемъ. Такіе результаты говорятъ сами за себя и даютъ мнѣ полное право смѣло заявить что [illegible] препарата „рапидъ“ [illegible] и каждый больной употребившій два двойныхъ флакона препарата „рапидъ“ безусловно излечивается, какъ бы давно болѣзнь не продолжалась.

Обращаю вниманіе больныхъ на то обстоятельство, что [illegible] „рапидъ“ [illegible].

Цѣна [illegible] Москов. [illegible] Тифлисъ, Эриванск. площ. Пушкинская 3

ՀԻՒԱՆԴՆԵՐԻՆ
ՀԻՒԾԻԱԾՆԵՐԻՆ ԵՒ ԹՈՅԼԵՐԻՆ

Եթէ դուք հիւանդ էք, տառապում էք որևէ քրոնիքական հիւանդութեամբ, եթէ դուք հիւծւած էք, վատոյժ, ջղային, սակաւարիւն էք, եթէ ձեր օրգանիզմը թունաւորւած է ախտաւոր թոյնով, եթէ ձեր օրգանիզմի մէջ կուտակւել է միզային թթւուտ, և տառապում էք գլխացաւերով, յօդային ռևմատիզմով, ողնուղեղի չորութեամբ, ստամոքսի կատարով, գեմորոյով, սեռային անուժութեամբ, քրոնիքական և սուր տրիպերով, այդ դէպքում կարդացէք այս յօդւածը և գիտէք ձեզ։ Իսկ եթէ դուք նոյն իսկ չէք տառապում վերոյիշեալ հիւանդութիւններով, այնուամենայնիւ ուշադրութեամբ կարդացէք յօդւածս ձեր հարազատների, ծանօթների և բարեկամների։ Շատ շատերը կան, որոնք հնարաւորութիւն չունեն կարդալու այս յօդւածը, այդ պատճառով էլ չգիտեն ինչով և ինչ եղանակով ազատւեն ծանր հիւանդութիւններից. իսկ դուք արդէն կարդալով այս յօդւածը կարող էք մանրամասն բացատրել, իսկ նրանք էլ օգտւելով ձեր խորհրդից և բժշկելով իրենց հիւանդութիւնը, յաւիտեան շնորհապարտ կը լինեն ձեզ։ Իսկ ինչու այդ բանը չանէք դուք, չէ որ դուք ինքներդ մարդ էք. չէ որ դուք պատրաստ էք բարիք անել բոլորի համար, ուրեմն կանգ մի առէք ոչ մի բանի առաջ, որովհետև միայն բարիքով կարելի է չարիքի առաջն առնել, և կեանքի հիմքն էլ բարիքը պէտք է լինի։

20-րդ դարի սկիզբը յայտնի դարձաւ բազմաթիւ գիւտերով և նորութիւններով։ Գիտութիւնը այդ կարճ ժամանակամիջոցում մի տասը տարւայ ընթացքում շատ աւելի բան արեց, քան անցեալ դարերում։

Բժշկականութիւնն էլ, այսինքն հիւանդութիւնները բուժող՝ գիտութիւնն էլ իր պատւաւոր տեղը՝ բռնեց մարդկային հանճարի թշնամի բնութեան հետ ունեցած յաղթական պայքարի մէջ։

Մենք կարևոր ենք համարում հասարակութեան ուշադրութիւնը հրաւիրելու ամենաշատ տարածւած հիւանդութիւնների մասին եղած տեղեկութիւնների վրայ, և ցոյց տալ ամենալաւ և ամենանոր միջոցները նրանցից բուժւելու համար։

Տանջալի և ժահահոտ հիւանդութիւնների քանակը բազմաթիւ է. Նրանց նկարագրութեան համար հատորներ են հարկաւոր։ Այդ իսկ պատճառով մենք ամենից շատ կանգ կառնենք այն ամենատարածւած հիւանդութիւնների վրայ, որոնցից մարդիկ ամենից շատ են տառապում։

Միլիոնաւոր մարդիկ, որոնք զանազան հիւանդութիւններ ունին, մի կողմից անտեղեակ լինելով թէ ինչով և ինչպէս պիտի բժշկւեն, միւս կողմից զուրկ լինելով նիւթական կարողութիւնից, իսկ յաճախ էլ, կեղծ ամօթի պատճառով բժշկին չդիմելով, թողնում են հիւանդութիւնը առանց բուժելու այնքան ժամանակ, որ բուժումը դառնում է արդէն չափազանց դժւար, և նոյնիսկ անկարելի։ Բացի վերոյիշեալ պատճառներից, արգելք են հանդիսանում յաճախ դուրս տեղական պայմանները,—բազմաթիւ մարդիկ ապրելով խուլ անկիւններում, հնարաւորութիւն չունեն դիմելու խորհրդով բժշկի, վերջինիս բացակայութեան պատճառով։

Ցաճախ պատահում է, որ հիւանդը բժշկւում է իր հիւանդութիւնից, բայց վերջնականապէս չի ազատւում նրանից, այլ միայն բժշկւում է նրա արտաքին նշանները։ Այդ ժամանակ հիւանդութիւնը, թաղնւելով հիւանդի օրգանիզմի մէջ, ընդունում է քրոնիքական բնոյթ, առաջացնում է բարդ հետևանքներ և վտանգում է հիւանդի կեանքը։

Եւ ահա բազմաթիւ հիւանդների այս ծանր դրութեանը օգնութեան գալու համար Միջազգային մեդիկօ-ֆարմացևտիկ Դեպօի հիմնադիրները աշխատում են այնպիսի պրեպարատներ ձեռք բերել, որը հիւանդներին միշտ տար առանց շատ ժամանակ և փող վատնելու, բժշկել հենց տանը օգտւելով աւելի արմատական միջոցներով, որպիսիք գոյութիւն ունին բժշկականութեան մէջ ներկայումս։

Բոլոր ներքև յիշւած միջոցները ներկայանում են եւրոպական գիտնականների բազմամեայ և անդուլ աշխատանքի արդիւնքը, իսկ նրանց ներգործութիւնը ստուգել են բազմաթիւ լաբորատորիաների փորձերով և կլինիկական գիտողութիւններով աշխարհին ամենայայտնի գիտնականները, պրոֆեսորները և բժիշկները։

Ցոյս ունինք, որ տպագրելով ներկայ յօդւածը, մենք մեծ ծառայութիւն արած կըլինենք շատ և շատ տառապող հիւանդների. և հենց միայն այդ հանգամանքը անփոխարինելի վարձատրութիւն կըլինի մեր աշխատանքների համար։

Խորին յարգանօք
Միջազգային Մեդիկօ-Ֆարմացևտային Դեպօ.

Ամենալաւ ստուգւած և փորձւած միջոցները կարելի է ընդունել առանց բժիշկների դեղատոմսերի, որովհետև ներքև թւարկւած են բժշկական խորհրդի կողմից, կլինիկական քննութեան, գիտական ստուգման և հաւանութեան են ենթարկւած բազմաթիւ պրոֆեսորների, բժիշկների և հիւանդների կողմից։

1) Քրոնիքական տրիպերից բժշկւելու համար, ինչքան էլ որ դուք տառապած լինէք, արմատապէս բուժւելու համար 25 օրւայ ընթացքում, արժէ 16 ռուբլի։

2) Սուր տրիպերից բժշկւելու համար ամբողջ կուրսը արժէ 12 ռ. 50 կ.։

3) Նևրաստենիա, սեռական անուժութիւն, ուժերի թուլութիւն, հիւծումն, սակաւարիւնութիւն, և ժամանակից առաջ զառամութիւն, ապաքինման ամբողջ կուրսը, 2—3 տուփը արժէ 9 ռ. 75 կոպ.։

4) Գեմորոյի բուժումը, ինչ ձևի ուզում է լինի, ամբողջ կուրսը, 2—3 տուփը արժէ 5 ռ. 35 կոպ.։

5) Փորկապութիւն, ստամոքսի, աղիքների կատարր, մաղասթաղանթի բորբոքումը բուժելու համար կուրսը, 1—2 տուփը, արժէ 4 ռ. 30 կոպ.։

6) Ռևմատիզմ, պոդագրա, յօդացաւութիւն, երիկամունքների, լեարդի, միզափամփուշտի հիւանդութիւններ, շաքարախտ բուժելու համար, ամբողջ կուրսը 3—4 տուփ արժէ 4 ռ. 85 կոպ.։

7) Շատ շատերը տրիպերի հիւանդութեան հետևանքով տառապում են սեռային գործարանների անկանոնութեամբ, զգում են ցաւ, միզելու ժամանակ ծակոց միզափամփուշտի ցաւ, և այլն, բժշկւելու կուրսը արժէ 6 ռ. 50 կոպ.։

8) Թոքերի հիւանդութեան, շնչառութեան գործարանների քայքայման, հիւծախտի, բրոնխիտի բուժումը արժէ 5 ռուբ.։

Նպատակ ունենալով վերոյիշեալ պրեպարատները տարածել, մենք շահագրգռւած ենք, որ հասարակութիւնը օգտւի միայն թարմ և իսկական միջոցներից, և կարողանայ ուղղամտօրէն դատել նրանց ներգործութեան մասին։

Ահա ինչու գնորդը աւելի շահւած կըլինի, եթէ անմիջապէս մեզ դիմի, որովհետև միայն մեզ մօտ կարող է գտնել թարմ և չկեղծւած պրեպարատ։

Բոլոր պատւէրները, որոնք մեզ են ուղղւած, կատարւում են անմիջապէս նոյն օրը պոստով։ Որոնք դրամը սկզբից կուղարկեն, ճանապարհածախս չեն վճարի. վերադիր վճարով ուղարկւում է միմիայն, երբ կըստացւի կանխավճար 3 ռուբլի, կարելի է և պոստային մարկաներով պատւիրած նամակի մէջ։

Առանց կանխավճարի պատւէրները կը մնան անկատար։ Հասցէագրել՝

Интернац. Медико-Фармацевтическое Депо, Тифлисъ, Эриванская пл., Пушкинская, № 3, отд. ор. 3. Հեռագրի հասցէն՝ Тифлисъ—Фармацевтикъ.
881 20—14

ԻՍԿԱԿԱՆ ԴԵՂԱՀԱՏԵՐ „ԿԱՏԱՀԵՄՕ“
ԿՌԻՒ ԿԵՂԾԻՔԻ ԴԷՄ.

Այս միակ արմատական միջոցն է փորկապութեան, ստամոքսի կատարի, գեմորոյի և այլոց դէմ.

ԶԳՈՒՇԱՑԷՔ! Արդէն շուկայում երևացել են կեղծւած դեղահատեր «Կատահեմօ», կեղծիքներից և վատ յատկութիւններ պարունակող՝ նմանողութիւններից խուսափելու համար, պահանջեցէք անպայման «Կ ա տ ա հ ե մ օ» դեղահատեր կարմիր բանդերոլով և հետևեալ վերտառութեամբ «Интернаціональное Медико-Фармацевтическое Депо». առանց այս բանդերոլի, բոլոր դեղահատերը կեղծւած են։

Եթէ դեղատներում և կամ պահեստներում չէք գտնի իսկական «Կատահեմօ» դեղահատեր, խնդրում ենք ուղղակի դիմել անմիջապէս գլխաւոր պահեստին «Лабораторія М. Деламуре, Тифлисъ, Эриванская площ. Пушкинская № 3. 897 12—6

digitised by A.R.A.R.@